

Kulturhistorisk stedsanalyse Brubakkenkvartalet

VESTRE TOTEN
KOMMUNE

17.03.2026

Innhold

1. INNLEDNING

1.0.1.Forord	7
1.0.2.Sammendrag	8
1.0.3.Bakgrunn for analysen	9
1.0.4.Metode	10
1.0.5.Utgangspunkt og målsetting	12
1.0.6.Rammer	13
1.0.7.Medvirkning	14
1.0.8.Arkitektkonkurranse	15
1.1.DIVE oppsummering og anbefalinger	16
1.1.1.DIVE Trinn 1	16
1.1.2.DIVE Trinn 2 og 3	17
1.1.3.DIVE Trinn 4	18
1.2.EUROPAN oppsummering og anbefalinger	19

2. DIVE TRINN 1 Beskrivende fase

2.1.Kulturhistorisk beskrivelse

2.1.1.Fem epoker	22
2.1.2.Starten på Raufoss som tettsted	23
2.1.3.Den tidlige industrialiseringen	23
2.1.4.Raufoss gård	24
2.1.5.Smedhammer Ljåsmie	25
2.1.6.Rødfos Tændstikfabrik	26
2.1.7.Bygninger fra perioden før 1895	27
2.1.8.Oppstarten av Rødfos patronfabrik (1896)	28
2.1.9.Tabell	30
2.1.10.Utbyggingen av Raufoss patronfabrikk	31
2.1.11.Tabell	32
2.1.12.Utvikling av Raufoss som tettsted	32
2.1.13.Etterkrigstida i Raufoss sine fabrikker	34
2.1.14.Tabell bygningsmiljø og beskrivelse	36
2.1.15.Bebyggelsen rundt industriarbeidsplassene	37
2.1.16.Planhistorikk i området	38

2.2.Utviklingen i og rundt planområdet

2.2.1.Elva, fossen og skoledammen	42
2.2.2.Brubakken	44
2.2.3.Torvet og kiosken	48
2.2.4.Raufoss Folkepark/Vel-parken/Barnehagen	52
2.2.5.Kortstoppen - fra boliger til kjøpesenter	54
2.2.6.Husene langs Storgata	56
2.2.7.Storgata - Riksveg og gate	60
2.2.8.Industriparken vest for elva	63
2.2.9.Sentrumsområdene øst og sør for området	68
2.2.10.Gatestrukturer og landskapsformer	70

2.3.Dagens situasjon

2.3.1.Hvordan brukes området i dag?	74
2.3.2.Hvilke spor fra historien finnes i dag?	78
2.3.3.Influensområdet rundt planområdet	80

3.DIVE TRINN 2 Fortolkende fase			
3.1.Utdrag fra veilederen	83		
3.1.1.Mål	83		
3.1.2.Aktuelle deloppgaver i trinn 2	83		
3.2.Beskrivelse av de enkelte bygg i planområdet	84		
3.2.1.Storgata 27, Brubakken skole, “mur-bygget” (13/670, tidl. 13/9)	84		
3.2.2.Nysethvegen 2, Brubakken skole, gymsalen (13/597, tidl. 13/9)	86		
3.2.3.Storgata 29 “Kjelsberg-gården” (13/293)	88		
3.2.4.Storgata 31 (13/293) «Kjelsberg»	90		
3.2.5.Storgata 33 “Gulbrandsen-gården” - “Tomt 90 av Korta 13/1” (13/244)	92		
3.2.6.Storgata 37 - “Kildal-bygget”/ “Kortås 88” (13/416)	94		
3.2.7.Storgata 39 “Karlsen-huset”/ “Kortos 10” (13/637 - tidligere 13/482)	96		
3.2.8.Storgata 41, «Skoglibygget» (13/390)	98		
3.2.9.Storgata 43, Raufoss kjøpesenter, byggetrinn 2 (13/11, 545, 650...)	100		
3.2.10.Storgata 47 (13/389)	102		
3.2.11.Storgata 49, Raufoss kjøpesenter, 1. byggetrinn (13/388, 546, 547, 549)	104		
3.3.Bygninger øst i planområdet	106		
3.3.1.Bygninger øst i planområdet, langs Storgata og mot jernbanen	106		
3.4.Områdets samfunnsmessige betydning	118		
3.4.1.En samlet analysevurdering	118		
4.DIVE TRINN 3 Vurderende fase			
4.1.Utdrag fra veilederen	121		
4.1.1.Mål	121		
4.1.2.Aktuelle deloppgaver i trinn 3	121		
4.2.Kulturarv	122		
4.2.1.Kulturminner og kulturminneloven	122		
4.2.2.Aktuelle deloppgaver i trinn 3	123		
4.2.3.Verdi, Sårbarhet, Endring, og Tålegrense	124		
4.3.Vurdering av bygningene i planområdet	140		
4.3.1.Vurdering av bygningene i planområdet	140		
5.DIVE TRINN 4 Aktiverende fase			
5.1.Utdrag fra veilederen	143		
5.1.1.Mål	143		
5.1.2.Aktuelle deloppgaver i trinn 4	143		
5.2.Konklusjon	144		
5.2.1.Handlingsrommet	144		
5.2.2.Forvaltningsstrategier og prinsipper	144		
5.2.3.Identitet	145		
5.2.4.Brubakken skole, gymsal og portal	145		
5.2.5.Bebyggelse langs Storgata	146		
5.2.6.Byggelinjer	146		
5.2.7.Storgata	147		
5.2.8.Torg og Forretningsgård	147		
5.2.9.Hunnselva	148		
5.2.10.Aktive fasader og forbindelser	148		
5.2.11.Takformer på bebyggelsen	149		
		5.2.12.Volum på bebyggelsen og mellomrom	149
		5.2.13.Høyde på bebyggelsen	150
		5.2.14.Materialbruk og farger	150
		5.2.15.Parkering	151
		5.2.16.Gangmønster – adkomst	151
		5.2.17.Oppsummering	152
		5.2.18.Anbefalte føringer for det videre arbeid	153
		6.KILDER	
		6.1.Bibliografi	155

INNLEDNING

Forord

Vestre Toten kommune har laget en kulturhistorisk stedsanalyse for Brubakkenkvartalet i Raufoss. Analysen er gjort etter DIVE-metoden. Målet er å gi et faglig og lokalt forankret grunnlag for kommunal planlegging. Den viser hvilke kulturhistoriske verdier kvartalet har, og hvordan disse kan brukes som en ressurs og inspirasjon i utviklingen av sentrum.

Analysen bygger på solid kulturhistorisk kunnskap og vurderer ulike muligheter for utvikling. Arbeidet tar utgangspunkt i en tilsvarende prosess som ble gjennomført for Eina sentrum i 2022. Denne prosessen har vært en modell for arbeidet med Brubakkenkvartalet.

Prosjektet er gjennomført av Elisabeth Konings (prosjektleder), Anne Merethe Andresen, Silje Ekornrud Seim og Ole Tveiten, i samarbeid med Mjøsmuseet, Innlandet fylkeskommune, Statens vegvesen og Raufoss historielag.

Sammendrag

Raufoss har en rik industrihistorie gjennom mer enn 150 år, og Raufoss Industripark er ett av landes største. Unikt er at industriområdet ligger helt inntil sentrum. Identiteten til Raufoss er preget av, og vil være preget av industri også i framtida. Det bør derfor jobbes med å få inn elementer som viderefører og forsterker denne identiteten.

Dagens sentrum mangler en tydelig struktur. Amfi kjøpesenter er den største møteplassen. Parkering skjer foran kjøpesenteret, i parkeringshus og ustrukturert i den sørlige delen av planområdet. Det finnes ingen grøntstruktur, bortsett fra vannkanten langs Hunnselva. Gangstrukturer er svake – kun en sti langs elva. Mellom Amfi og Nysethvegen mangler attraktive forbindelser.

Brubakken skole er det mest historisk dominerende bygget i området. Høyden på Brubakken skole bør være retningsgivende for ny bebyggelse i den sørlige delen av planområdet. Den nordlige delen tåler mer høyde. Takformen er særpreget for byen. Bebyggelsen langs Storgata består hovedsakelig av to etasjer pluss loft. Opprinnelig bebyggelse i planområdet har små bygningsvolum, og saltak/valmtak har historisk vært den dominerende takformen.

Bakgrunn for analysen

Den 20. juni 2019 vedtok kommunestyret at Raufoss skal få bystatus. Raufoss er kommunesenteret i Vestre Toten og en by i utvikling. For å være attraktiv for innbyggere, næringsliv og besøkende, trenger byen et mer levende og urbant sentrum.

Planutvalget vedtok oppstart av reguleringsplan for Brubakkenkvartalet 18. august 2020. Begrunnelsen var at kommunen ønsker å legge til rette for en mer bymessig utvikling av Raufoss sentrum. Planprogrammet ble vedtatt av kommunestyret 26. august 2021.

I perioden 2018–2020 ble det også gjennomført en arkitektkonkurranse, European E15, som omfattet hele området. Målet med reguleringsplanen og konkurransen var å utvikle et levende sentrum som er attraktivt for gående og sykklende, og som gir gode oppholdssteder. Byen skal også knyttes tettere til elva og industriområdet på vestsiden. Det skal også knyttes tettere til elva og industriområdet på vestsiden.

Kommunen ønsker at Raufoss skal framstå som en attraktiv by. Erfaringer fra andre byer viser at de lykkes best når de bygger videre på sin egen historie. Derfor er denne kulturhistoriske stedsanalysen (DIVE) et viktig grunnlag for utviklingen.

Kommunen ønsker at Brubakkenkvartalet skal bli et område som binder sammen industriområdet, Rådhuskvartalet og resten av Raufoss sentrum. Hunnselva skal ses som en ressurs i utviklingen. Gode forbindelser i og mellom områdene er svært viktig for å skape et helhetlig og attraktivt sentrum.

Metode

En DIVE-analyse er en kulturhistorisk stedsanalyse. Denne rapporten bygger på veilederen fra Riksantikvaren. (<https://www.riksantikvaren.no/veileder/dive-kulturhistorisk-stedsanalyse/>)

Målet med DIVE-metoden er å gjøre kulturhistorisk informasjon til nyttig kunnskap og skape et verktøy som balanserer mellom bevaring og endring i utviklingsprosesser. DIVE hjelper med å sortere, drøfte og bearbeide informasjon i plan- og stedsutvikling.

Analysen viser hva som har vært og er viktig for stedets utvikling – sosialt, økonomisk, kulturelt og fysisk. Den identifiserer hvilke spor som har hatt og har betydning, og hvilke deler som er mindre viktige.

DIVE kan brukes på ulike måter: til å vise kulturarvens kvaliteter og muligheter i samfunnsutvikling og fysisk planlegging, eller til å belyse historiske trekk i både enkle og komplekse områder.

Oppbyggingen er avledet av fire grunnleggende spørsmål, som hver på sin måte berører forholdet og balansen mellom stedets kontinuitets- og endringskrefter:

Hva forteller dagens landskap og miljø om analyseområdets opprinnelse, utvikling og karakter?

Hvorfor har enkelte elementer og karaktertrekk i analyseområdet hatt spesiell samfunnsmessig betydning?

Hvilke historiske elementer og karaktertrekk har spesiell verdi, kan disse utvikles og hvor går grensene for hva de tåler?

Hvordan kan stedets prioriterte, historiske karaktertrekk og ressurser forvaltes og utvikles?

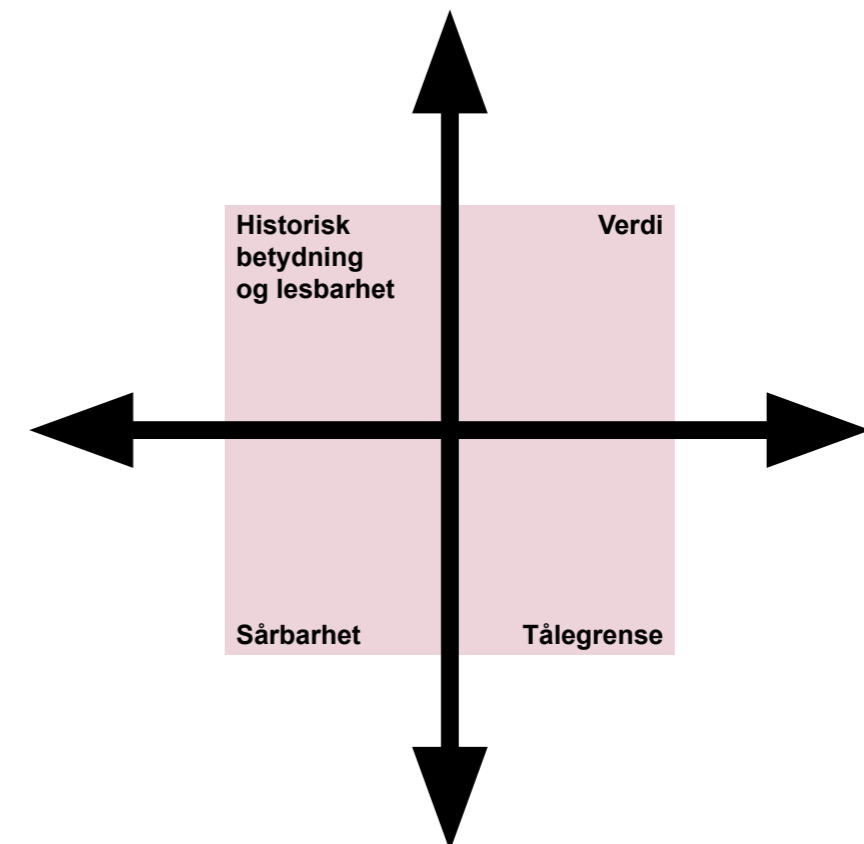
De fire spørsmålene besvares gjennom fire trinn:

D (Describe) – Trinn 1 - Beskrivende arbeidsfase
I (Interpret) – Trinn 2 - Fortolkende arbeidsfase
V (Valuate) – Trinn 3 - Vurderende arbeidsfase
E (Enable) – Trinn 4 - Aktiverende arbeidsfase

DIVE-analysen gir et grunnlag for å vurdere hvordan kulturhistoriske verdier kan ivaretas samtidig som det planlegges for bolig- og næringsutvikling. Verneverdivurderingen er gjort gjennom en forenklet DIVE-analyse, med fokus på helheten i bygningsmiljøet, verneverdier, sårbarhet, tålegrenser og handlingsrommet innenfor kulturmiljøets premisser.

Rapporten bygger på befaringer, arkivsøk og historiske kilder som kart, fotografier og litteratur, i tillegg til informasjon fra møter. Konklusjonene fra analysen skal være et kunnskaps- og argumentasjonsgrunnlag i den videre planprosessen. Det er viktig å presisere at DIVE-rapporten ikke er et juridisk styringsverktøy etter plan- og bygningsloven, men et faglig grunnlag for videre juridiske og andre prosesser i området.

Trinn	Målsetting	Aktuelle deloppgaver
Forberende	Input	Opplegg og arbeidsprogram for analysen
Trinn 1 Beskrivende	Analyseområdets historiske karakter	Etablere kunnskapsoversikt, sammenstille, beskrive og bearbeide informasjon om analyseområdets opprinnelse, utvikling og karakter
Trinn 2 Fortolkende	Analyseområdets historiske karakter	Undersøke analyseområdets historiske lesbarhet, betydningsbærende og -formidlende innhold, integritet, autensitet og tilstand
Trinn 3 Vurderende	Analyseområdets verdi og muligheter	Drøfte kulturhistoriske ressursenes verdi, utviklingspotensial, sårbarhet, tålegrenser og endringskapasitet.
Trinn 4 Aktiverende	Analyseområdets handlingsrom	Definere handlingsrommet for aktivering av kulturarven, foreslå strategier og -prinsipper, virkemidler og tiltak for forvaltning og utvikling
Oppsummerende	Output	Sammenfatning av analysens innhold, resultater og anbefalinger

Utgangspunkt og målsetting

«I forkant av analysen er det viktig å gjennomgå forhold av betydning for arbeidets gjennomføring og bruk. I den grad det er hensiktsmessig og mulig, bør det også utarbeides et program der analysens problemstillinger, spørsmål og kunnskapsbehov beskrives. Programmet kan fungere som bestilling, innholdsfortegnelse og grunnlag for utkvittering av analysearbeidet.» Utdrag fra veilederen; Kulturhistorisk stedsanalyse – en veileder i bruk av DIVE, Riksantikvaren 2009.

For at aktørene skulle ha det klart for seg hvordan arbeidet er tenkt gjennomført, hvilke mål som skal oppnås og hvilke resultater som forventes, ble det avholdt et orienterende møte den 2. september 2022 med Innlandet fylkeskommune og Mjøsmuseet. Kommunens målsettinger for DIVE-analysen ble presentert og diskutert. Det ble snakket om hvilke roller deltakerne bør ha, og hvilke ressurser som kan forventes. Det ble også gjennomført en befaring i området. Det var enighet om at det er viktig å få et kulturminnefaglig underlag for vurdering av bevaringshensyn, og for å få et grunnlag for å ta prinsippvalg i pågående reguleringsplanprosess for Brubakkenkvartalet.

Rammer

Rammene for DIVE analysen fra kommunen går i korthet ut på:

- Det skal utarbeides en forenklet DIVE-analyse som underlag for vurdering og utarbeidelse av områdereguleringsplan for Brubakkenkvartalet. Planområdet, samt tilgrensende bebyggelse bør inngå i analysen (øst for Storgata, sør for Nysethvegen og vest for Hunnselva).
- Ønskede elementer fra de 15 forslagene i arkitektkonkurransen Europan skal vurderes opp mot funn i analysen.
- Eventuelle andre, nye løsninger som framkommer gjennom planarbeidet vurderes opp mot funn i analysen.

Kommunen ønsket selv å innhente historisk kunnskap som er av betydning for området, og få dette kvalitetssikret gjennom samarbeidet med Innlandet fylkeskommune, Mjøsmuseet, Toten historielag og gjennom høringsprosesser i reguleringsplanarbeidet.

Vurderingene ønsket utført med egne ressurser i samarbeid med andre instanser se kapittel om medvirkning. Analysen vil derfor være et formelt underlagsdokument i reguleringsplanarbeidet, og gjennom dette være arkivverdig i henhold til Arkivlova. Kommunen ønsket å benytte egne ressurser for å utvikle egen kompetanse. Arbeidet ble utført i periode 2023 - 2025.

Medvirkning

Det ble nedsatt ei medvirknings-/ referansegruppe med bred faglig bakgrunn. Disse fikk i oppdrag å komme med innspill til analysen underveis i arbeidet. Gruppen besto av:

- **Magnhild Bergljot Apeland,**
Innlandet fylkeskommune, kulturminner
- **Kari Hanne Klynderud Sundfjord,**
Innlandet fylkeskommune, plan
- **Christer Damno,**
Innlandet fylkeskommune, plan
- **Marit Espeland,**
Innlandet fylkeskommune, samferdsel
- **Martine Henriette Wilberg,**
Innlandet fylkeskommune, samferdsel
- **Astrid Kristiansen,**
Statens Vegvesen
- **Ole Tian Jarlvang,**
Mjøsmuseet, bygningsrådgiver
- **Ingeborg Granlund,**
Raufoss Historielag
- **Ilse Konings,**
Vestre Toten kommune, byplanlegger
- **Anne Merethe Andresen,**
Vestre Toten kommune, arealplanlegger
- **Ole Tveiten,**
Vestre Toten kommune, arealplanlegger
- **Ona Ekeløf,**
Vestre Toten kommune, byggesaksbehandler
- **Stine Mari Vaslien,**
Vestre Toten kommune, byggesaksbehandler
- **Silje Ekornrud Seim,**
Vestre Toten kommune, byarkitekt

Medvirkningsgruppen fungerte som diskusjonsarena for kommunen, med konstruktive innspill og kvalitetssikring i analysens fire faser. Det har vært avholdt til sammen 8 møter.

02.09.2022 orienterende møte og oppstart

29.09.2023 reoppstart

14.11.2023 arbeidsmøte (Trinn 1)

25.01.2024 arbeidsmøte (Trinn 1 og trinn 2)

16.05. 2024 arbeidsmøte (Trinn 2)

28.08.2024 arbeidsmøte (Trinn 3)

17.09.2024 arbeidsmøte (Trinn 4)

14.03.2024 arbeidsmøte (Vurdering arkitektfor-
slagene European)

Planutvalget ble underveis informert om arbeidet
i møte 05.02.2024 og i møte 23.06.2025.

Arkitektkonkurranse

Vestre Toten kommune har deltatt i arkitektkonkurransen European, som resulterte i 15 forslag for utvikling av Raufoss sentrum. Det spanske arkitektkontoret La Erreria vant konkurransen. Kommunen har ikke vurdert de 15 forslagene tidligere. Denne DIVE-prosessen gir mulighet til å se forslagene opp mot analysen og hente inn gode elementer i trinn 4 – den aktiverende fasen.

Det er gjennomført en workshop med medvirkningsgruppen. Det er også vedlagt en presentasjon som oppsummerer den viktigste tematikken fra de 15 arkitekturforlagene i European konkurransen.

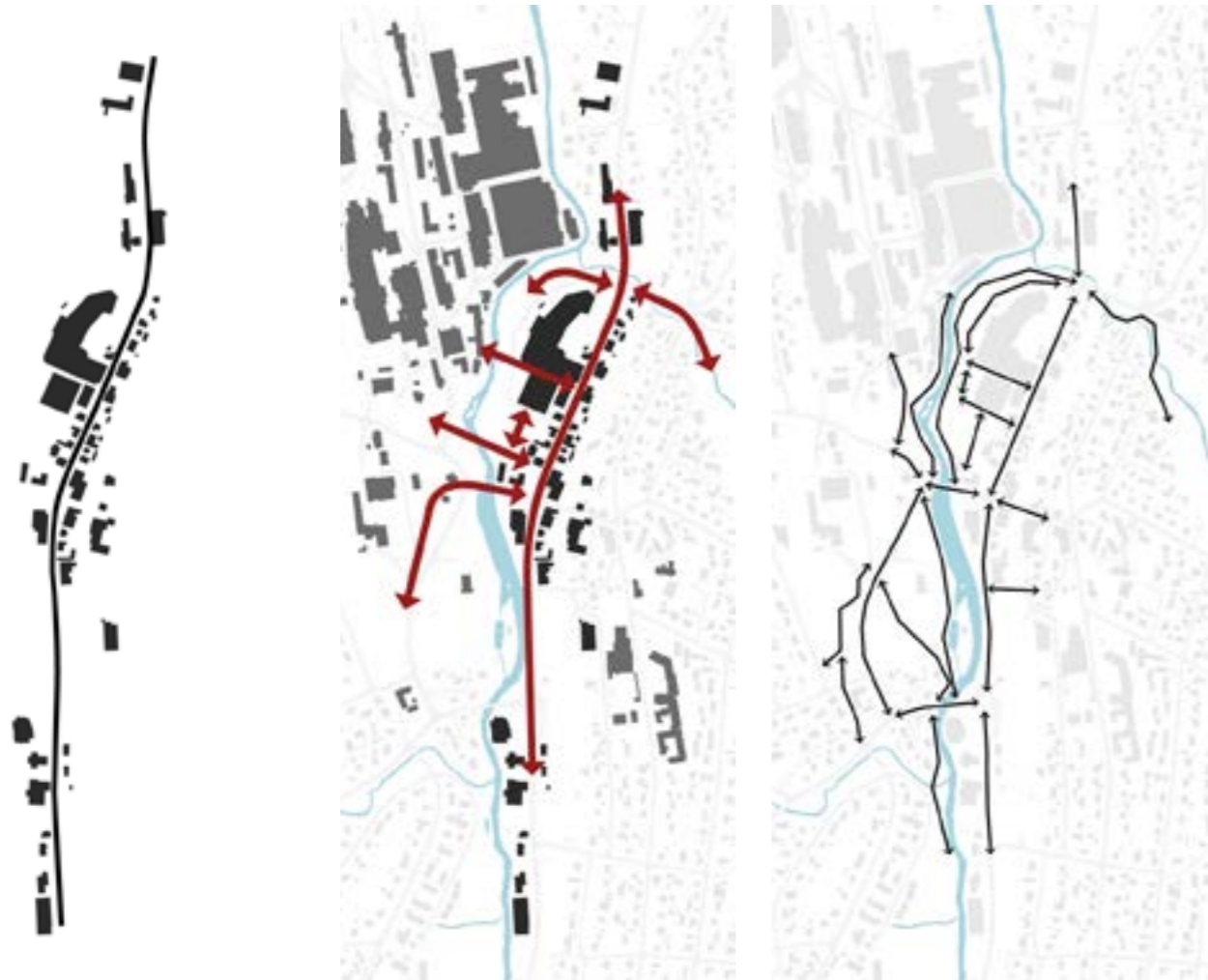
I denne DIVE analysen har man tatt utgangspunkt i et analyseområde som er det samme som planområdets avgrensning i planprogrammet.

Framtidig utvikling i planområdet bør ses i sammenheng med nærliggende områder slik at sentrum utvikles som en helhet. I influensområdet vil fokus være på de helhetlige verdiene knyttet til bebyggelsesstruktur og fjernvirkning av tiltaket.

DIVE oppsummering og anbefalinger

Fra trinn 1 ble det gjort følgende funn om områdets helhet, koblinger og forbindelser:

DIVE Trinn 1

Storgata må vurderes som en helhet

Kobling mellom industri, elv og by

Bedre forbindelser med stier, gang- og sykkelveier

Det er viktig å planlegge for bevaring av grøntarealer, da de har stor betydning for områdets opplevelseskvaliteter. I dag fjernes grøntarealer til fordel for biler og asfalt. Ved fortetting i sentrum må det finnes en langsiktig plan for håndtering av overvann. Det må bli innført tiltak hvis grøntarealer fjernes eller erstattes av mindre permeable overflater. Kommunens byarkitekt anbefaler grønne tak, flere trær og mer vegetasjon i byrommene for å forbedre overvannshåndtering, øke biologisk mangfold og forbedre opplevelseskvaliteten i sentrum.

Fra trinn 2 ble det gjort følgende funn for vurdering av historisk betydning og lesbarhet. Fra trinn 3 ble det gjort følgende funn om verdi, sårbarhet og tålegrense.

DIVE Trinn 2 og 3

Verdi
Lav - Middels - Høy

Sårbarhet
Lav - Middels - Høy

Tålegrense
Lav - Middels - Høy

Historisk betydning og lesbarhet

Lav - Middels - Høy

Det er gjort mange vurderinger for verdier, sårbarhet, utviklingspotensial, endringskapasitet og tålegrense. De viktigste å trekke frem er: Brubakken, Storgata og Amfi-området. Kommunen har vurdert at nordre del av planområdet har høyere tålegrense, enn søndre del i Brubakkenkvarartalet

Fra trinn 4 ble det gjort følgende funn om aktiverende tiltak.

DIVE Trinn 4

Synergier mellom sentrumsområder

Prioriter å skape gode byrom med møteplasser og forbindelser mellom Storgata, Rådhuskvartalet og industribygningene som er åpne for publikum. Styrke gang og sykkelveier i sentrum slik at det blir god sammenhengen i veinettverket for myke trafikanter.

Anbefalinger fra DIVE analyse

- Tenke helhetlig på tvers av eiendomsgrenser.
- Gode forbindelser mellom Rådhuskvartalet, industriparken og Brubakkenkvartalet. I disse byrommene er det spesielt viktig med gode gang- og sykkelveier, åpne og aktive fasader, flere gangforbindelse fra Storgata, gjennom Amfi og ned til Hunnselva. Det må planlegges for å få planområdet mest mulig bilfritt i fremtiden.
- Parkering i den søndre delen bør ligge under bakken. Det må arbeides med å finne en løsning for parkering i nordre del av planområdet og parkering til Industriparken.
- Ved utbygging av nye bygninger må plan for gatestruktur være på plass før det reguleres størrelse av nye bygg.
- Inkluderende arkitektur med krav til sosiale boformer og fellesareal både innendørs og utendørs.
- Inkludere Hunnselva i framtidige sentrumsutvikling og bruke elva som ressurs for å skape gode byrom. Lage gode forbindelser mellom industriparken – Bygning 5 og Brubakkenkvartalet.

EUROPAN oppsummering og anbefalinger

I gjennomgangen av European ble det trukket frem de beste ideene som bør være til inspirasjon for byutvikling av Raufoss sentrum. Følgende temaer ble var felles for flere av prosjektene: å koble sammen by, elv og industri sammen, gode byrom og trinnvis utbygging.

Brubakkenkvartalet

- Sti langs foss.
- Bevare torgplass.
- Gangforbindelse mellom elv, Storgata, og utbyggingstomt.
- Bygninger som rammer inn torgplass.
- Ny bebyggelse må ikke være høyere enn Brubakken.

Amfi

- Parkeringsgarasjen har stort potensial til å transformeres til næring eller bolig og kan fortettes med høyere bebyggelse.
- Deler av Amfi kan utbygges oppå taket.
- Flere trær og mer vegetasjon i Storgata.
- Bygge flere mindre bygninger i langs Storgata for å tydeliggjøre gaten.
- Gangforbindelse gjennom midten av Amfi fra Storgata til industriparken.
- Byparker med aktiviteter ned mot elva tilrettelagt for vinterbruk.

Banantomten

- Utbyggingen må ikke skjerme for industribygningene.
- Tett lav bebyggelse med parkering på bakkeplan eller under bakken.

Industriparken

- Lage industritorg med gangbro over Hunnselva.
- Bevaring eller transformasjon av industribygg med næring og publikumsfunksjoner.
- Tett lav bebyggelse som ikke skjermer for industribygningene.

Hunnselva

- Badeplass i elva.
- Bygge bred bro med torgplass for å skape samlingspunkt i sentrum.
- Gang og sykkel-forbindelser med stier langs Hunnselva.
- Broer på tvers.
- Forbedre koblinger mellom elv, Storgata, og utbyggingstomt på Brubakken.

DIVE TRINN 1

Beskrivende fase

Postkort fra 1924. Her vises kiosken på sørsiden av krysset. (Sivesind, Digitalmuseum, ca.1920)

Målet for trinn 1 er å belyse analyseområdets historiske karakter.

Aktuelle deloppgaver i trinn 1 er:

- Samle informasjon om analyseområdets opprinnelse og utvikling
- Systematisere den innsamlede historiske informasjonen
- Beskrive og formidle kunnskapen om analyseområdets historiske karakter

Utdrag fra veilederen; Kulturhistorisk stedsanalyse – en veileder i bruk av DIVE, Riksantikvaren 2009:

«Det er i denne arbeidsfasen analysens kunnskap-sunderlag etableres, og med det, grunnlaget for å forstå hvordan naturbetingede og samfunnsmessige forutsetninger og forestillinger har formet dagens samfunn, omgivelser og historiske karakter. Analysens kunnskapsbehov og detaljeringsnivå bør i hovedsak være avklart i arbeidsprogrammet, slik at informasjonsinnsamlingen effektivt rettes mot definerte utfordringer. Etablering av analysearbeidets kunnskapsplattform egner seg godt som en medvirkningsrettet aktivitet. Stedskunnskapen som opparbeides må danne et mest mulig verdinøytralt utgangspunkt for andre trinns fortolkning av analyseområdets utvikling.»

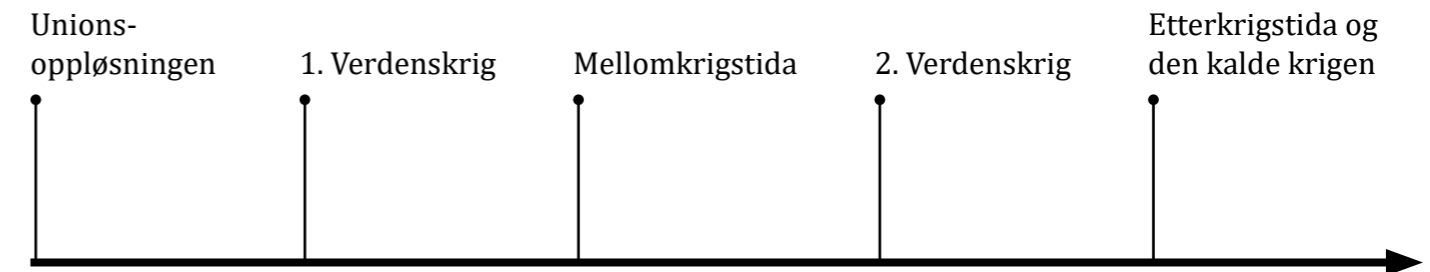
Fem epoker

I forbindelse med reguleringen av Raufoss industripark i perioden 2015-2022 ble det utarbeidet en egen rapport over bygningsverdier innenfor dette området (Raddum, 2016). Dokumentet «Verneverdier i Raufoss» (Tveiten, 2025) er tenkt som en fortsettelse av dette arbeidet «utenfor gjerdet», slik at byutviklingen av Raufoss kan sees på i et helhetlig perspektiv. Arbeidet med denne kulturhistorisk stedsanalyse for Brubakken-området bygger på begge dokumentene, men ser spesifikt på rammene for framtidig utvikling for området.

I gjennomgang av bebyggelsen innenfor Raufoss industripark (Raddum, 2016) deles utviklingen inn i fem epoker:

- Unionsoppløsningen
- 1. Verdenskrig
- Mellomkrigstida
- 2. Verdenskrig
- Etterkrigstida/den kalde krigen

Det er tatt utgangspunkt i de 5 epokene i denne kulturhistorisk stedsanalyse.

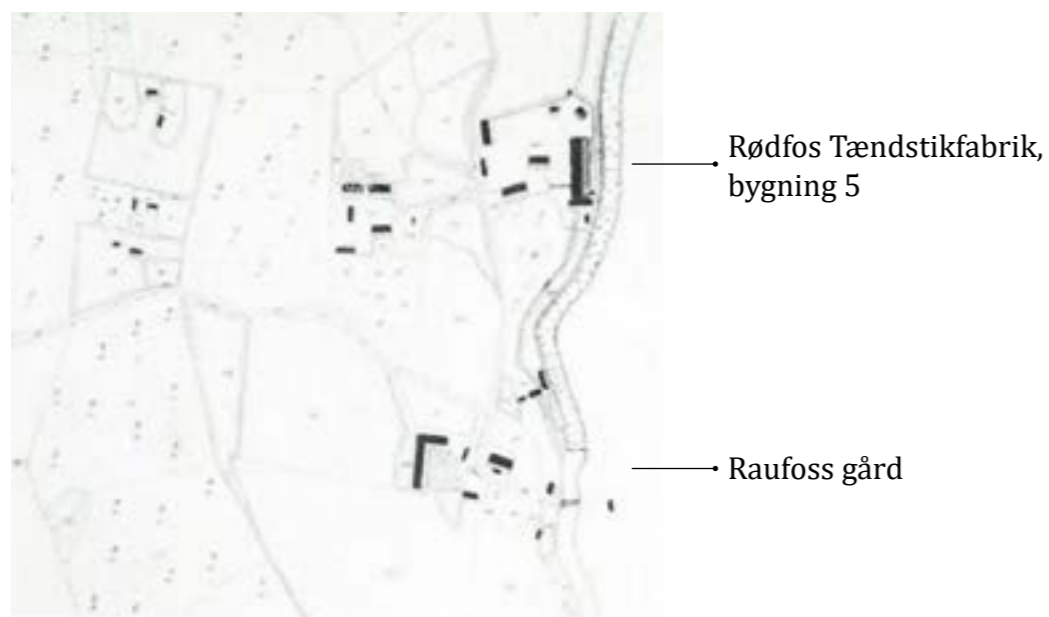

Starten på Raufoss som tettsted

Raufoss-samfunnets historie er sterkt knyttet til elva og fossen. Et kvernbruk var trolig den primære forutsetningen for den første, faste bosetningen her nede ved Hunnselva. Skriftlige kilder slår fast at plassen Rødfossen var bebodd tidlig på 1600 - tallet. På 1700-tallet ble det bygd ei oppgangssag nedenfor fossen. Storskogen var imidlertid plassens eneste nabo fram mot 1850 - tallet. Det råde, frostlendte området ved elva så ikke ut til å interessere noen. Noen viktige milepæler for den videre utviklinga av Raufoss ønsker vi å nevne spesielt for å få et innblikk i bakgrunnen til byen.

Den tidlige industrialiseringen

Før Rødfos patronfabrik 1896 er Framveksten av Raufoss er primært knyttet til plassen Smedshammer, og virksomheten på Raufoss gård, dvs. fyrstikkfabrikken Rødfos brug/L.A. Enger & co.

Utsnitt av kart over Raufoss fra 1888 (Gjestrum, 1988)

Raufoss gård

Raufoss gård var på slutten av 1800-tallet et åpent firkant-tun med bolighus og ulike driftsbygninger (se kart fra 1888). De fleste av disse er revet og erstattet av nyere bygninger. Bl.a. ble opprinnelig låve, trolig fra 1700-tallet, revet og erstattet av ny låve i 1910, som igjen ble revet på 1970-tallet (steiner fra denne låven er gjenbrukt i muren langs borggården ved rådhuset/ kulturhuset som sto ferdig i 1978).

Rekonstruksjon av Ljåsmie oppført i 2000. Bildet viser vestsiden av smia og dammen. (Ree, 2012)

Smedshammer Ljåsmie

Utover 1800 - tallet ble folk mer oppmerksom på de muligheter elvene og vannkraften representerte. Dette gjaldt også eieren av Rødfossen gård, Nils Olsen Rødfossen, som i 1855 satset på ei "spiger og ljåsmie". Smia hadde 3 vassdrevne hammere. Spikerframstillingen ble av kort varighet, mens ljå-produksjonen pågikk fram mot 1880. Slåmaskinene var da blitt så vanlige at ljå-markedet krympet atskillig. Rødfossen gård og smia skiftet eiere flere ganger i denne perioden. I 1868 overtok interessentskapet Rødfos Værk. Rødfos Bruk A/S kjøpte smia og eiendommen i 1873. Smedshammersmia med sine tidlige kunnskaper om "innlegging av stål" har trolig hatt stor/avgjørende betydning for den store knivproduksjonen som utviklet seg i Vestre Toten, og som gjenspeiler seg i kommunevåpenet.

Rødfos Tændstikfabrik

Rødfos Bruk A/S kjøpte smia og eiendommen i 1873. Basert på kraften fra elva anla firmaet en fyrstikkfabrikk, og i 1875 ble Rødfos Tændstikfabrik satt i drift med vasshjul som ytet ca. 30 hk. og 50 ansatte. Plasseringen er der som «bygning 5» ligger i dag – rett på vestsiden av elva ovenfor kjøpesenteret. Grunnmuren er den samme, men bygningen er i dag av tegl/murstein.

I tillegg til de ansatte på selve fabrikk foregikk mye arbeid utenfor selve bedriften. I 1875 satt ca. 50 barn rundt om i hjemmene og limte esker. Allerede i 1879 var fabrikk konkurs – i likhet med mange andre fyrstikkfabrikker på den tiden. I 1881 ble driften satt i gang igjen, nå med ny eier; Rødfos Brug L. A. Enger & Co og med Nils Frøysland som bestyrer. Mathias Topp fra Gjøvik konstruerte og satte i drift nye og effektive eskemaskiner i 1885. Driften i 1880-åra gikk bra. I 1885 var det 70 ansatte og en produksjon på 134.000 gross fyrstikkesker (1 gross er 12 dusin,

dvs. 144). I 1890 var det 164 ansatte. Flere braner påvirket fabrikkens økonomi. Utover i 1890-årene sto det dårlig til. Raufoss Tændstikkfabrik hadde utvilsomt stor betydning for utviklingen av Raufoss som tettsted og omlandet rundt. Flere boliger måtte bygges, og stedet fikk landhandel, baker og i 1892 egen skole. Knut Kristofersen har skrevet romanen «Svoveloksene» som er inspirert av denne perioden.

Bolighuset på Smedshammer og hovedbygningen på Raufoss gård er bevart, i tillegg til to bolighus i øvrige deler av Raufoss sentrum. Ut over dette er én av arbeiderboligene fra 1870-tallet flyttet til Steinberg museum. En del husmannsplasser i området kan knyttes til denne perioden, men ingen av disse synes å være bevart i dag. Så sent som rundt 1960 var det synlige rester etter sag og kvern fra 1800-tallet nedenfor brua ved Raufoss. (Kildal & Aas, Fra Røefossen til Raufoss, 1974).

Bygninger fra perioden før 1895

Bygningsnummer	Adresse	Bygning	Beskrivelse
157204963	Kirkevegen 2	Hovedbygning Raufoss gård	Hovedbygningen på Raufoss gård fra 1874. Påbygd mot nord under 1. verdenskrig.
157211862	Kirkevegen 11	Bolighus, Smedshammer	Bolighuset på Smedshammer fra 1859
157211854	Kirkevegen 11	Uthus, Smedshammer	Trolig noe yngre (ca.1900), men hører naturlig med Smedshammer
157229443	Steinberg	Boli'n	Trolig noe yngre (ca.1900), men Arbeiderbolig oppsatt på Raufoss 1874. Flyttet til Steinberg ca.1970.
140306436	Storgata 65	Furuly	Bolighus for Nils Frøysland, bestyrer ved fyrstikkfabrikken. Senere ombygd til funkis, trolig på 1930-tallet
157205765	Knut Hamsuns veg 1	Bolighus	Innbygd i huset er Torgjerstugga fra 1877 (navn etter Torgeir Kristiansen fra Kyseth), jfr. sefrak.

Fyrstikkfabrikken på Raufoss ca. 1890. Bildet viser vestfasaden. (Karsrud, ca.1890)

Oppstarten av Rødfos patronfabrik (1896)

Bakgrunnen for at patronfabrikken havnet på Raufoss er at det var behov for å flytte reserve-depot og produksjon av geværammunisjon til et sikrere sted enn ved hovedarsenalet i Kristiania - i tilfelle krig med Sverige. Mjøsa og Totenåsen ble sett på som god beskyttelse, det var kunnskap om industri i området, kraft i elva og kommunikasjon via Mjøsa, og med Nordbanen (Gjøvikbanen) som var under planlegging.

Når patronfabrikken startes opp på Raufoss, videreføres en del av bebyggelsen fra fyrstikkfabrikken i den første perioden. Det kommer likevel til ny bebyggelse, og den sørligste av fyrverkeriboligene og direktørboligen – om enn i sterkt ombygd tilstand, er de eldste byggene vi har fra denne perioden.

På østsiden av Hunnselva vokste det fram ulike forretninger og virksomheter langs Storgata og nedre del av Østvollvegen, bl.a. Korterud meieri i 1895/1896 og flere forretningsgårder. Noe av bebyggelsen fra denne perioden er fremdeles bevart.

Også arbeiderstrøket Kortos (Kortostoppen) ble utbygd i årene 1900-1906 (Kildal og Aas, 1974). De byggene som sto igjen i dette strøket ble revet ved utbyggingen av nytt kjøpesenter som sto ferdig i 2007. Det aller siste huset, «Baggerudhuset» (gnr. 13/545), ble revet i 2010 etter brann.

Arbeidere ved Hylse og Mantelverkstedet utenfor bygning 5 (Wang, RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år, 1996)

Nordbanen/ Gjøvikbanen ble bygd fram til Raufoss like etter århundreskiftet (1902), og jernbanen med stasjonsbygninger og sidespor inn til fabrikkområdet (1919), og må sees på som en viktig forutsetning for framveksten av Raufoss.

Tabell**Bygningsmiljø**

Tollerud
 Enggata
 Frøylands veg, Lundersveg
 Idrettsvegen
 Kirkevegen og Pumpevegen
 Raufoss gård/Brubakken

Beskrivelse

Bygningsmiljø, fortsatt utbygging
 Arbeiderboliger og uthus
 Messa og funksjonærboliger
 Hageby, bolighus
 Brubakken skole og gymsal, Raufoss gård inkl. "Provianten" og badet.

Utsnitt av kart over Rødfos brug ca. år 1900. Rød ramme viser planområdet. Boligområdet i Kortos er ikke startet. Bygg 33 er «H. Karlsens Hus», bygg 34 er «Posthus» og bygg nr. 35 er «Larsens Hus». Utenfor planområdet, i sør, ligger bygg 27 «Brobakken». (Wang, RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år, 1996)

Raufoss 1924. Bildet er tatt fra Nysethvegen mot Østvollvegen, i krysset med Storgata (dagens lyskryss). (Kildal, Digitalmuseum, 1924)

Murbygget og gymsalen i forkant, bebyggelsen på R. gård og trebygget i bakkant. Postkort utgitt av Raufoss bokhandel (Mittet, Nasjonalbiblioteket, 1920-1950)

Utbyggingen av Raufoss patronfabrikk

Det ble igangsatt en større utbygging av Raufoss patronfabrikk under og like etter 1. verdenskrig, og dette synes godt i Raufoss sentrum i dag. Brubakken skole og gymsal, hoveddelen av bebyggelse på Raufoss gård (inkludert påbygg på hovedbygningen fra 1874), Messa og Badet/«Dampen» (1925) er viktige bygg fra denne perioden. Det samme er strøkene med arbeider- og funksjonærboliger i Enggata, Frøylands veg, Lunders veg, Idrettsvegen, Kirkevegen og Pumpevegen.

Tabell**Bygningsmiljø**

Bygningsmiljø	Beskrivelse
Tollerud	Fortsatt utbygging
Storgata	Særlig østre del, fra hotellet til rundkjøringa ved Amfi. Vestre del er fragmentert.
Knut Hamsuns veg	Nordre del
Furulybakken	Funkis
Sentrum	Folkets hus og kirker i Raufoss
Raufosskogen	Hoppbakke og Lønnbergbakken

Utsnitt av reguleringskart over Raufoss fra 1938. Kartet viser eksisterende bebyggelse, samt planer for nye veganlegg og boligområder. (Vestre Toten kommune, 1938)

Utvikling av Raufoss som tettsted

Som følge av utbyggingen av Raufoss patronfabrikk vokser Raufoss betydelig i folketall, fra ca. 400 i år 1900, til 1400 i 1920, og videre til 2400 i 1940. Dette medfører en betydelig utvikling av Raufoss, også utenfor fabrikkens områder. Den store veksten i boligbygging fra 1914 og utover er godt beskrevet i Sigmund Kildal og L. T. Aas' artikler om Raufoss:

Raufoss var i 1914 et mindre sted med en beskjeden bebyggelse. Endel egne hjem var bygd i nedre del av Tollerud, i Kortos, langs riksvegen mot Øverby (Kakusporet). Ellers var det bare en 5-6 hus på østsida av jernbanen. (...) Boligsituasjonen på Raufoss var også etter krigen ganske fortvilet. Bygging av egne hjem hadde dog

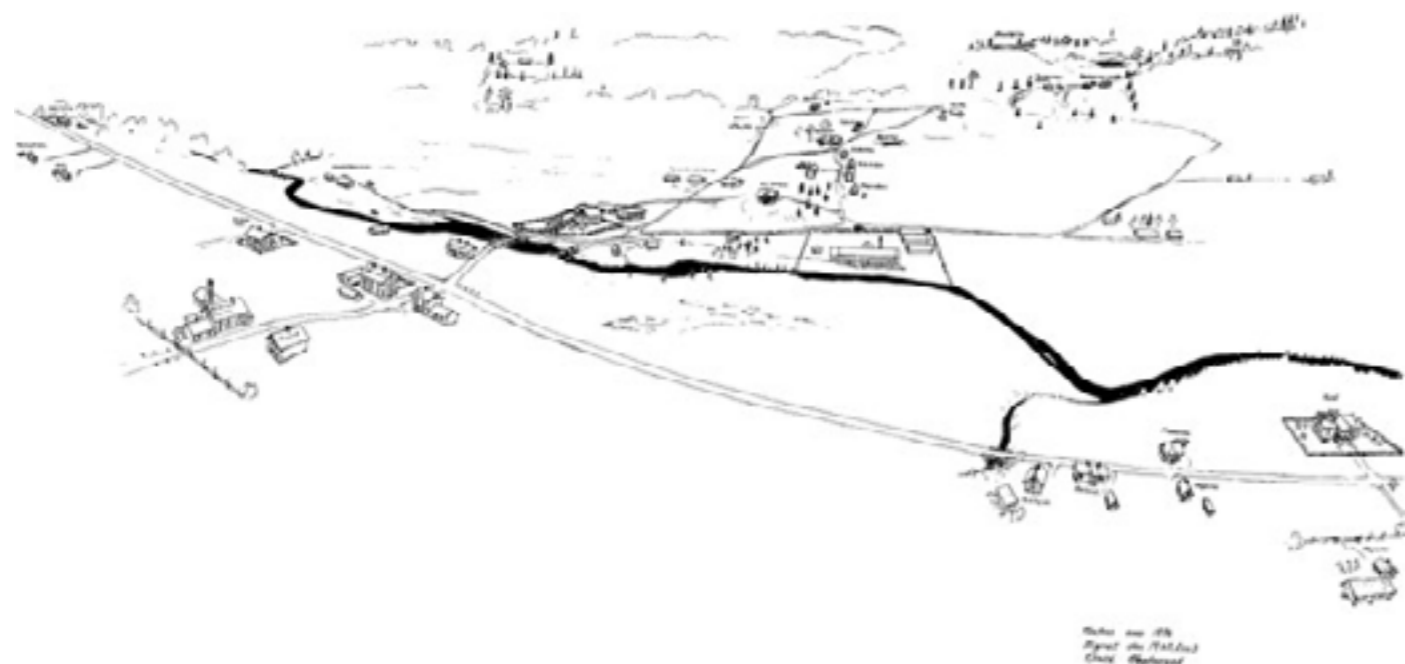
fortsatt under krigen og fikk et sterkt oppsving i 1920-åra. (...) Fabrikken skaffet adskillige tomter i øvre Tollerud. Omkring 1918 fikk vi Rognås som den første bebyggelsen på Dragereiendommen, og her ble det snart flere boliger. Området mellom riksvegen og jernbanen ble bebygget mot slutten av 1920-åra.

I Grimåsskogen bygde Anton Hansen Prøven det første hus i 1919, og her fikk vi fram til 1939 et større boligområde på 50-60 hus, foruten i 1936 fem bureisingsbruk. Kortrud utparsellerte i samme tidsrom et lignende antall tomter. På den gamle Vestrumeiendommen, især den nedre del, den såkalte Rustadmarka, ble 40-50 boliger bygget i 1920-30 åra.

Atskillige boliger ble også reist på den tidligere Negards-eiendommen, blant annet bebyggelsen på den såkalte Frøislandsmyra fra Furuly og nordover. (Kildal & Aas, Fra Røefossen til Raufoss, 1974) I tillegg til boligbygging, foregår det også en betydelig utbygging av forretninger i Storgata. Det etableres dessuten idrettsbane, hoppbakke, flere kirker, Folkets hus osv., og Raufoss får dermed en mer bymessig struktur utover i mellomkrigstida.

Etter 1. verdenskrig får kommunen en mer aktiv rolle i utbyggingen av Raufoss. Kommunal utbygging av vann- og kloakknett ble påbegynt i Raufoss i 1924, til dels som nødsarbeid i mellomkrigstida (Gjørvad, Vestre Totens kommunale

historie, 1953). Bygningsloven blir gjort gjeldende innenfor Raufoss bygningsdistrikt i 1936, og det startes opp arbeid med reguleringsplaner på Raufoss. Det var likevel ikke klart at Raufoss skulle bli kommunesenter i denne perioden. Så sent som på slutten av 1930-tallet var det planer for ny kommunebygning på Reinsvoll, som da var et viktig knutepunkt for veger og jernbane i Vestre Toten (Kildal & Aas, Gammelt fra Raufoss, 1954).

Tegning av Raufoss med de bygninger og infrastruktur som fantes i 1896. På det tidspunktet var det ingen bygninger innenfor planområdet. (Høgberget, 1896)

Tegning av Raufoss med de bygninger og infrastruktur som fantes i 1913. Gjøvikbanen/ Nordbanen åpnet i 1902. Sidespo- ret inn til Raufoss Ammunisjonsfabrikk kom i 1919. (Høgberget, Raufoss-hefte, 1913)

Etterkrigstida i Raufoss sine fabrikker

I 1954 står det nye administrasjonsbygget til Raufoss Ammunisjonsfabrikker (RA) ferdig. Virksomheten flytter «innenfor gjerdet», og Raufoss gård får etter hvert ulike nye funksjoner. Etter hvert rives også en del av bebyggelsen knyttet RAs virksomhet i Raufoss sentrum, f.eks. «Kasserna» (1976), ammunisjonsmagasinene ved Kirkevegen (ca. 1960), og arbeiderboligene til fyrstikkfabrikken (ca. 1970). Til gjengjeld kommer ny bebyggelse utover etterkrigstida, som framstår som viktige for identiteten til Raufoss sentrum, f.eks. rådhus og kulturhus (1978), nye Raufoss hotell (ca. 1965), Torvet (ca. 1975) og Raufoss kjøpesenter (2007/2012). Gatnavn ble formelt introdusert på Raufoss fra 1950 og framover.

I forbindelse med gjenreisinga etter krigen, ble det i 1946 vedtatt en plan på Stortinget om opparbeidelse av 40 tomter på Raufoss, der staten bidro med veg, vann og kloakk, samt tomtearbeid. RA stilte som garantist for lån, som etter hvert ble overført til Husbanken. Skogsområdet mellom Tollerud og Veltmanåa ble valgt ut, og flyfoto fra 1949 viser at arbeidet er kommet godt i gang. Området var ferdig utbygd i løpet av 1950-tallet, og i 1959 ble det igangsatt bygging videre sør- over i Sagvollfeltet («Vassfaret») (Kildal & Aas, Fra Røefossen til Raufoss, 1974).

Kommunen utarbeider flere store nye reguleringsplaner for tomteområder på 1950-tallet, og Raufoss ekspanderer mye i løpet av 1950-, 1960- og 1970-tallet. Dette har gått på bekostning av nærliggende jordbruks- og skogsarealer, bl.a. kommunens eget bureisingsfelt fra 1930-tallet (området har i dag vegadress Bureiservegen). Det ble også gjennomført makeskifter med RA på denne tiden, slik at kommunen fikk hånd om tomteområder i vestre del av Raufoss. Da RA får nytt administrasjonsbygg i 1954, får Raufoss gård andre funksjoner.

Tabell bygningsmiljø og beskrivelse

Bygningsmiljø	Beskrivelse
Raufoss gård/Haugen	Fyrverkeribolig (Nysethvegen 5B/ kulturskole) og direktørbolig+uthus på Haugen (Nysethvegen 4)
Raufoss stasjon Tollerud Storgata/ Østvollvegen/ Korterudsvingen Haugli	Særlig østre del, fra hotellet til rundkjøringa. Vestre del fragmentert. SEFRAK-registrert bebyggelse i Nedre og Øvre Tollerudveg fra 1901 og framover, ca. 50 bolighus og 20 uthus. Delvis SEFRAK-registrert bebyggelse fra århundreskiftet og framover. Hauglidvegen 10 -småbruk bevart innbygd i Raufoss sentrum, ca. 1910.

Bebyggelsen rundt industriarbeidsplassene

I "ljå-perioden" ble det noe byggevirkosomhet på Raufoss. Svenske smeder og læregutter trengte bolig. I forbindelse med fyrstikkfabrikken ble det oppført boliger til arbeiderne vest for fabrikken. Først to tømmerhus flyttet fra Undlien i Veståsen og Bjørnerud på Eina i 1875. Disse rommet 75 mennesker ved innflytting og ble kalt «Freden» og «Ufreden». Senere kom det en bolig fra Markestad som ble kalt «Nebb-i-klo». Området ble kalt «Boli'n» (flertallsform). På kart fra 1900 vises det at området hadde et bad og bryggerhus, samt vedskur og utedasser. Badet/ «Dampen» ble revet og nytt bad ble oppført på samme sted i 1925. Dette står fortsatt og huser Toten Radio i dag. De restene byggene ble revet rundt 1970, men ett er flyttet til Stenberg museum og bærer navnet «Bolin».

Ved årsskiftet 1896/1897 var det 380 voksne personer bosatt i og rundt Raufoss. (7918 innbyggere i Raufoss per 1. januar 2022 (SSB)). Kartet på s.30 er fra boka «RA i skuddlinja» av Thor Wang, og er fra 1900. Rød omramming er planområdet. Det vises at det i nord er en høyde (Kortos/ Kortostoppen).

Kartet viser også at det kun er 3 bygg i planområdet på dette tidspunktet:

- Nr. 33: H. Karlsens hus.
- Nr. 34: Posthus åpnet 1.7.1897. Den 1.1.1903 ble posten flyttet til Raufoss Jernbanestasjon.
- Nr. 35: Larsens hus. Se bilde i Raufoss-hefte 2/2008:51

Nr. 27 er Brobakken, rett sør for planområdet. Dette ble stedets første skole fra 1905. På østsiden av Storgata vises jernbanestasjonen, telefonsentral og Landhandleri.

Utover på 1900-tallet økte stedet hurtig i innbyggertall og nye boligområder vokste opp: Tollerud (vest i Raufoss) ble etablert i 1907 rundt en tidligere «forpagtet plads» med samme navn. Tollerud var totalt utbygd på slutten av 1950-årene. Vestrumenga, vest for gården Vestrum, ble utbygd fra ca. 1910 og utover. Det meste av bebyggelsen i Raufoss er et resultat av statens etablering av Rødfos Patronfabrik i 1896.

Boli'n med uthus i vinterdrakt. Det er boligbygget til høyre som står på Stenberg museum. (Wang, RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år, 1996).

Planhistorikk i området

Boligområdet sør i planområdet der Amfi nå ligger, Kortos, ble planlagt allerede i 1899 av direktør Lunder i Rødfos Patronfabrik. Dette var selvbyggertomter for arbeiderne. Planen omfattet vegnett, vann og kloakk, samt en rekke bestemmelser av sunnhetsmessig og teknisk art. (Wang. 1996) Kommunen har ikke funnet planen, men antar at dette finnes i arkivene til Industrihistorisk museum.

Det er også funnet et reguleringskart fra 1938 (med en del påtegninger) som kan tyde på at det har vært vedtatt/ stadfestet reguleringsplan for Raufoss. Se figur under. I planen er det avsatt store, grønne områder til lekeplass.

Den eldste planen for Raufoss som vi har i kommunens planregister er reguleringsplanen for «Raufoss sentrum», stadfestet i 05.03.1956/ 16.09.1957 (PlanID 0529002). Planen tar for seg den nærmeste bebyggelsen langs Storgata. Denne har hatt stor betydning for utviklingen i Raufoss da den regulerte gatebredde (den gang «riksveg 190»), fortau og byggegrenser. Forbi planområdet så er det på østsiden av Storgata regulert at bebyggelsen skal legges inntil fortau. På vestsiden skal de trekkes noe vekk fra Storgata/ vestover slik at det blir 25 meter mellom byggningsrekkene langs Storgata. Dette fikk betydning for nye bygg i Raufoss, og vi ser spor etter dette blant annet for Storgata 41/ Skoglibygget som er trukket vekk fra gatelinja.

Den 12.01.1959 ble det stadfestet en reguleringsplan for «Raufoss utenom sentrum» (PlanID 0529003) som tok for seg boligområdene. Industriområdet fikk sin reguleringsplan stadfestet den 11.01.1968 med navnet «Hunnselva – Egstad – Vildåsen» (PlanID 0529004). De 3 sistnevnte planene var gyldige helt fram til 29.1.2015 i de områdene reguleringsplanene ikke var erstattet med nyere planer.

For Storgata kom det en ny plan, «Del av Raufoss sentrum», vedtatt den 28.09.1995 (PlanID 0529039). Det var svært stor gjennomgangstrafikk i Storgata/ riksveg 4 og omlegging av riksvegen utenom sentrum var ikke et prioritert prosjekt i NTP. Det ble derfor behov for å gjøre tiltak for å bedre situasjonen mht. helse, miljø og sikkerhet.

Storgata forbi planområdet ble da bygget ut som en «Miljøgate» i tråd med denne reguleringsplanen (byggeår ca. 1996), og er ikke endret siden (med unntak av strekningen fra Raufoss stasjon og sørover). Miljøgata ble evaluert av utbyggingsavdelingen i Vegdirektoratet i 2003; «Fra riksveg til gate», UTB 2003/06.

Reguleringsplan for ny riksveg 4 utenom Raufoss ble vedtatt i 1998 og vegen sto ferdig i 2006. Storgata ble da nedklassifisert til fylkesveg (bortsett fra fortau/ gang- og sykkelveg som fortsatt er riksveg).

Da det skulle bygges kjøpesenter i Raufoss ble reguleringsplanen «Brubakken – Folkets hus» utarbeidet og vedtatt den 10.11.2005 av kommunestyret. Intensjonen i denne planen, i motsetning til reguleringsplanen fra 1956/57, var å opprettholde gatelinja med bebyggelse. Planen var å plassere kjøpesenteret inntil fortau mot Storgata, og med parkering i bakkant. Men slik gikk det ikke.

Etter mange vanskelige år for handelsnæringen i Raufoss snudde det hele seg etter at kjøpesenteret sto ferdig i 2007. Det hadde vært en stor handelslekkasje til CC kjøpesenteret på Gjøvik. Da Raufoss kjøpesenteret åpnet i 2007 hadde riksveg 4 flyttet utenfor sentrum, og ble finansiert ved bompenger. Bedre handelstilbud og bompenger for å komme til Gjøvik gjorde at Raufossingene startet å handle lokalt igjen.

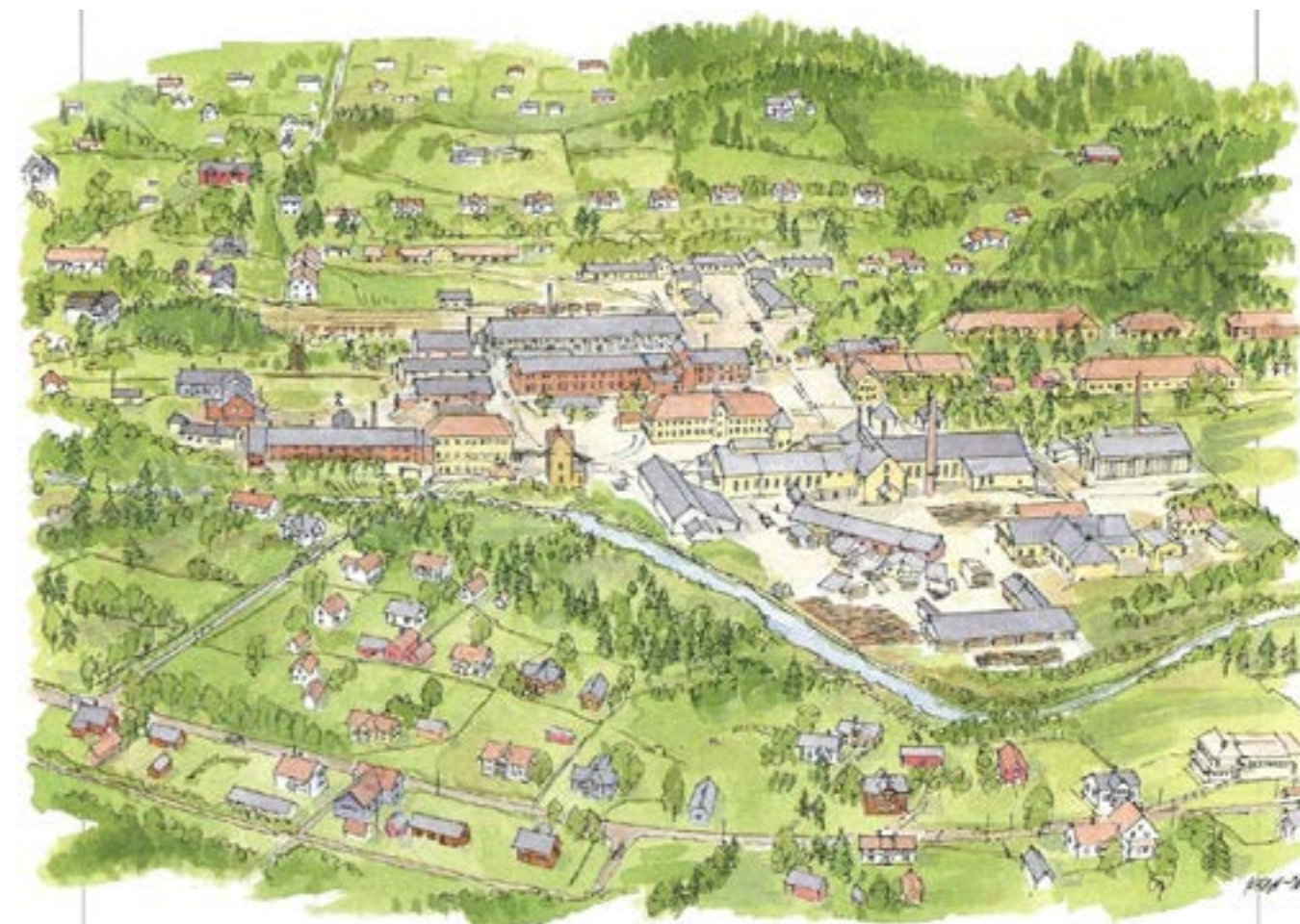
Utsnitt av reguleringsplan for Raufoss datert 1938. Planområdet for Brubakkenkvarteret vises med rød strek, med senere utvidelse østover mot jernbanen. (Vestre Toten kommune, årstall ukjent)

Utsnitt av reguleringsplan for Raufoss sentrum vedtatt 1956/1957. Planområdet for Brubakkenkvarteret vises med rød strek. (Vestre Toten kommune, årstall ukjent)

Flyfoto over Kortos fra 1949 med økonomisk kartverk fra 1973 lagt oppå. (Vestre Toten kommune, 1949)

(Wang, RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år, 1996)

Allerede i 2012 ble det derfor behov for å omregulere for utvidelse av kjøpesenteret, og det er denne planen som er gjeldene for Brubakkenkvartalet i dag; "Brubakken – Kortos, endring 2012" (PlanID: 0529111). Flere av småhusbyggelsen langs Storgata er regulert til bevaring med intensjon om å bevare småhuspreget langs Storgata. Andre reguleringsplaner som påvirker området er f.eks. «Rådhuskvartalet» (PlanID: 163), sist vedtatt 27.06.2022. Her er det regulert inn forbindelser mot Brubakkenkvartalet.

Parallelt og imellom formelle reguleringsplanprosesser har det vært jobbet med utviklingen av Raufoss i flere omganger. I 2001 ble det utarbeidet et hefte med ideer gjennom åpne møter, og med IN'BY som innleide konsulenter. I 2005 ble det initiert et prosjekt som ble kalt «Nye Raufoss». Her ble det blant annet forsøkt å samle gårdeierne i en forening – noe som dessverre ikke lyktes.

Fra 2011 til 2014 ble «Prosjekt Raufoss» med flere delprosjekter gjennomført, bl.a. «Tomteutvikling på Brubakken» (som denne reguleringsprosessen er et resultat av) og «Elveparken» (to, senere gjennomførte tiltak) som har påvirkning på planområdet. Det pågående ATP-arbeidet fra 2017 i samarbeid med bl.a. fylkeskommunen legger også føringer for ønsket utvikling framover.

Fra Riksveg til Gate. (Statens vegvesen, 2003)

Raufoss sentrum ideer til videre utvikling. (Vestre Toten kommune, 2001)

Bilde fra 1918 (Toten økomuseum og historielag, 1993)

Elva, fossen og skoledammen

Fossen har gitt navnet til byen, og var drivkraften bak den gamle smia, etablering av fyrstikkfabrikk og patronfabrikk. Fortsatt benyttes kjølevann inn i dagens industri. Forenklet kan en si at fossen er hele grunnlaget for byen. «Skoledammen» var og er et viktig identitetsskapende element i byen. Dette kan også ses av gamle fotografier og postkort. Det var stolthet over den flotte skolen som speiler seg i dammen. Dammen var også en kilde til rekreasjon. Det ble badet fra brua og damkrona. I 1935 bygget fabrikken et badehus nord for kirka – i «Minneparken».

(Mittet, Nasjonalbiblioteket, 1949)

(Wang, Badehuset i skoledammen oppført 1935, 1996)

17. mai-toget 1908 på veg over «Skolebrua». Her ser en vanninntaket fra Skoledammen. Til venstre den gamle Brubakken skole, og til høyre Raufoss gård. Bildet er tatt fra hagen på «Haugen»/ direktørboligen. (Wang, Badehuset i skoledammen oppført 1935, 1996)

3 nye skolebygg, med den gamle skolen til høyre. Foto fra 1930-tallet (Eilert, ca.1930)

Brubakken

Brubakken er Raufoss stolthet, selv 100 år etter at de ble bygget. De er et viktig element i gatebildet og har vært stedets identitetsbygg siden de sto ferdig. Navnet er hentet fra eiendommen rett sør for Nysethvegen der Raufoss Brugsskole ble startet opp på eiendommen «Brobakken» i 1905, og drevet av patronfabrikken. Det første bygget på «nyskolen» ble oppført i tre i 1916 (revet 2008). Senere kom de nåværende murbyggene som ble tatt i bruk i 1922. Gymsalen fikk et tilbygg med garderober i 1939/ 1940. Det var Raufoss Ammunisjonsfabrikk som drev skolen helt fram til 1942.

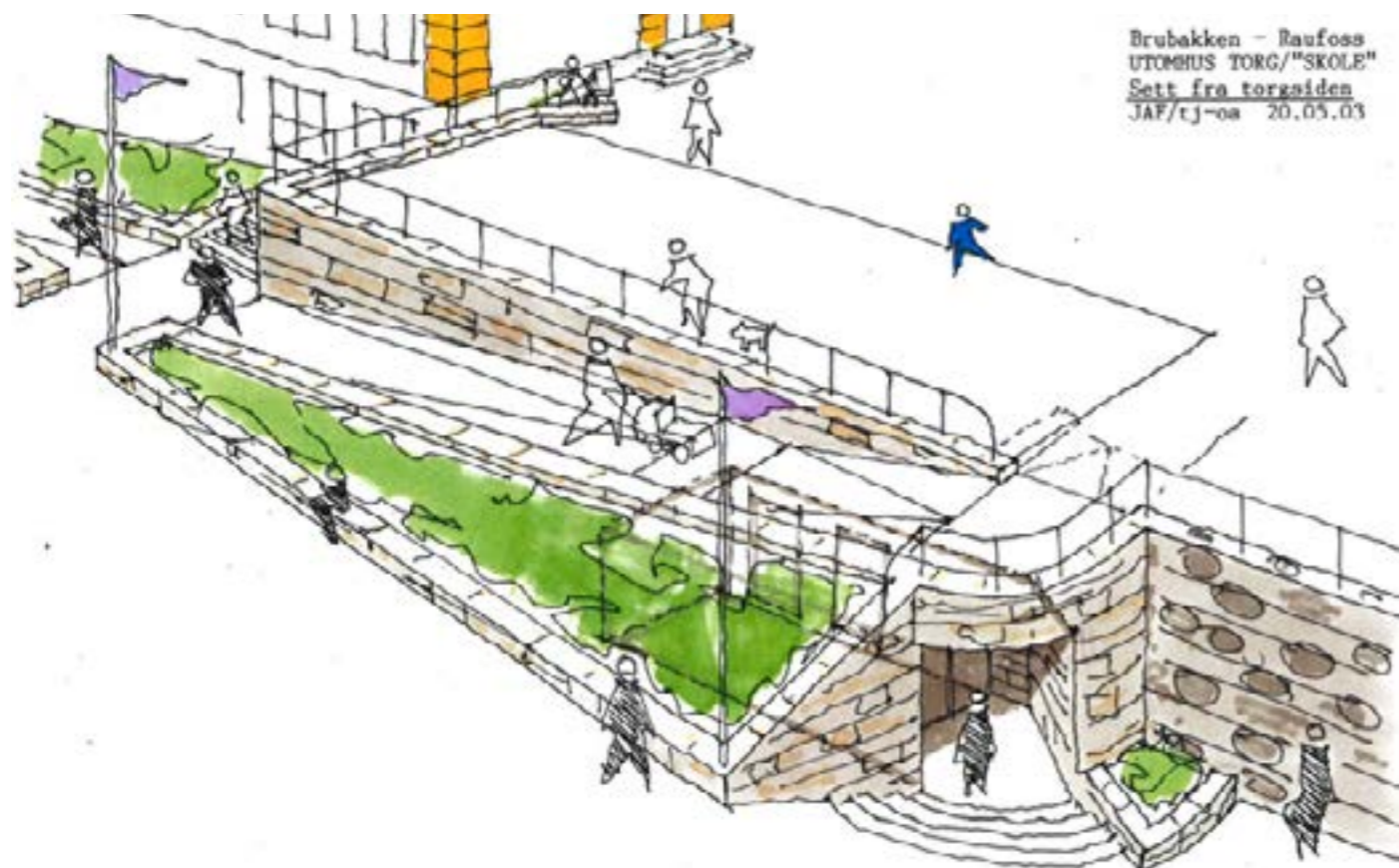
Etterkrigskullene etter 2. verdenskrig var store, og skolen ble etter hvert for liten. På slutten av

50-tallet ble det satt opp ei skolebrakke ut mot torget. Dette vises på bilde av torget fra 1961, figur 20. Denne ble revet i 1993. På første halvdel av 1960-tallet sto ny Raufoss skole ferdig sør for der rådhuset i dag står. Først bygges «småskolen/paviljongen» i sør og siden storskolen med svømmehall og vaktmesterbolig (ferdig 1964). Raufoss får da to skoler.

Brubakken skole blir etter hvert for liten, mangler vedlikehold og er ikke tilpasset moderne behov. Skolen legges ned og erstattes med Korta skole i 1997, samtidig med 6-årsreformen. Skolebygningene ble da stående tomme. Det var mange ideer og planer for hvordan byggene og området skulle benyttes. Riving eller vern av trebygget ble

spesielt mye og livlig diskutert, men alle var enige om at murbygningene måtte stå. I 1998/1999 hadde Jørgen Karlsen AS planer om å bygge et stort kjøpesenter tegnet av Dag Magnussen på Dokka. På grunn av statlig kjøpesenterstopp måtte saken konsekvensvurderes. Jørgen Karlsen AS fikk opsjonsavtale på eiendommen, men saken kom aldri til utredning.

Det ble også igangsatt en stedsutviklingsprosess i 2001 med bred medvirkning, og som forarbeid til en reguleringsplan; «Ideer til videre utvikling» IN'BY 2001. Området blir solgt i 2002, og blir ombygget til boliger, kontorer og forretninger. Kjelleren blir gjort tilgjengelig med inngang fra torget. Samtidig blir det etablert gangadkomster

Illustrasjon av hvordan det høydeforskjellen mellom skoleplassen på Brubakken og torget kan utformes. (Aksum, 2003)

mellom den tidligere skoleplassen og torget slik vi kjenner det i dag, se illustrasjonen under.

Forslagene for gymsalen var også flere, bl.a. industrimuseum, bokseklubb o.l. Til slutt ble gymsalen delt opp innvendig i 2 etasjer, med treningslokaler for Elbjørgs danseskole i øverste etasje. I første etasje flytter det inn en brukt- og antikvitetsbutikk. Flere utbyggingsmuligheter er utredet på tomte se illustrasjoner over og til h, men foreløpig er ingenting gjennomført.

Trebygningen i nord ble revet i 2008. I dag huser bygningene flere forskjellige sentrumsfunksjoner, frisørsalong, hudpleiesalong, kontorer og boliger. Skolebygget og gymsalen er regulert med fasadebevaring. Den gamle gymsalen som tilhørte Brubakken skole står delvis tom. Deler av skoleplassen er solgt til Raufoss utvikling AS som ønsker å bygge to boligblokker på området. Nordre del eies av kommunen. Arealene blir brukt som parkering. Et tilfluktsrom under bakken, med inngang fra Gamletorvet er ikke i bruk.

(Oppland Arbeiderblad, 2003)

Postkort fra 1924. Her vises kiosken på sørsiden av krysset. (Sivesind, Digitalmuseum, ca.1920)

Gamletorget på postkort fra 1935. (Nasjonalbiblioteket, 1935)

Torvet og kiosken

Torvet og kiosken har fra gammelt av vært en viktig plass i Raufoss. Her solgte gardbrukerne sine produkter og det var et viktig møtepunkt og lekeplass. I 1916 kom en liten kiosk sør for krysset. Denne var der helt til etter krigen, da det ble etablert ny kiosk på torvet. De fleste jobbet i fabrikk eller gikk på skolen, så den var sentralt plassert. Det var her nyhetene ble hentet – i avisa, i samtaler eller via ar oppslagstavler for kino og andre arrangementer.

På tidlig 50-tallet, under «den kalde krigen», ble det bygget et tilfluktsrom og offentlig toalett under skolegården med inngang fra torvet. Inngangen vises på flybildet fra 1961 - rett til høyre for kiosken. Det kom også ei lita lotteri-bu som ble bruk av lag og foreninger. Senere ble torghandel flyttet til «Nytorget» sør for Raufoss gård. Trafikken til kiosken avtok og nedlagt i 1996. (Stiftelsen Toten Økomuseum og Historielag; Mjøsmuseet, 2014) «Gamletorget» ble parkeringsplass.

Gamletorget 1949 (Mittet, Nasjonalbiblioteket, 1920-1950)

Skolen og torvet 1961 (Widerøe Flyveselskap AS, 1961)

Gamletorvet 1964 (Mittet & Husmo, nasjonalbiblioteket, 1964)

Ved opprustingen av Storgata i 1995/1996 ble det bygget kalksteinsmurer og plantet trær mot Storgata. Senere, da skolen ble nedlagt, ble det etablert forretningslokaler i kjelleren ved at terrenget inntil skolen ble fjernet og det ble satt inn store vinduer og dører. Det ble etablert trapper og rampe mellom torget og den gamle skoleplassen/ parkering. Kafeen nord for torget fikk etter hvert uteservering.

Gamletorvet mars 1998 (Vestre Toten kommune, 1998)

Bilde fra Folkeparken(barneparken). Her var det kafé, dansegulv og scene. (Normanns kunstforlag, 1950-1970)

Bilde fra Folkeparken. Trebygget på Brubakken skole skimtes mellom trærne til høyre i bildet. (Wang, RA i skuddlinja. Industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år, 1996)

Raufoss Folkepark/Vel-parken/Barnehagen

Parkene på Raufoss ble etablert etter krigen (1945 – 1960). Først kom parken nord for kirka med minnemonumenter. På flybilder fra 1947 ses opparbeidede stier på kryss og tvers i området nord for Brubakken/Folkeparken. Senere kom det til scene og barnehage. Det var Velforeningen i samarbeid med Husmorlaget og «Grei» som etablerte den første barnehagen. Vel-dagene er et begrep for gamle raufossinger, og startet i 1946. «Grei-damene» bidrog både praktisk og finansielt (Raufossheftet, 2015). Det er skrevet ned mye om aktiviteter i Vel-parken/Folkeparken (Raufossheftet, 2014)

Med bilens inntog ble det behov for parkeringsarealer og parken ble tatt i bruk til parkeringsplass fra 1966. I dag er det svært lite igjen av parken, men langs elva er stien oppgradert som helårs turveg med asfalt, benker og lys. Stien henger sammen med turveg på industri-siden av elva, koblet sammen med ei gangbru i Kortos, og er mye brukt.

Kortos sett fra øst med Storgata i forgrunnen og industriparken i bakgrunnen (Widerøe Flyveselskap AS, 1969)

Kortostoppen - fra boliger til kjøpesenter

Nord i planområdet, der kjøpesenteret i dag ligger, lå det før en haug (Kortos/Kortostoppen). Det var Raufoss første regulerte villastrøk med veg, vann og kloakk på festetomter. Arbeiderstrøket ble utbygd i årene 1900-1906. Det ble satt opp i alt 15 hus. Bygslingsavgiften var kr. 6,- pr. år. En nyopprettet statlig boligbank gjorde det mulig for beboerne å finansiere byggingen. (Kildal og Aas, 1974)

Det er litt usikkert nå parkeringsplassene ble etablert, men de kom etter at bilimporten ble frigitt høsten 1960. «Banantomta» ses ikke på gamle flyfoto fra 1965, men ses på kart fra 1972. Da rundkjøringa i krysset Storgata/ Øverbyvegen ble bygget på midten av 1990-tallet ble noen hus

revet for å få plass til rundkjøringa og ny veg til industriparkeringa (Kortosvegen).

Det resterende boligområdet ble revet ved utbyggingen av nytt kjøpesenter som sto ferdig i 2007. Kortostoppen ble da fjernet og terrenget flatet ut. Massene ble kjørt til området der Vestre Toten ungdomsskole nå er bygget. Et siste, gjenstående hus («Kortos 27», 13/545, «Baggerudhuset») ble revet i 2010 etter brann.

Toten historielag har skrevet ned en del om de personlige historiene bak husene i området (Ingeborg Granberg, nov. 2023). Disse tas ikke med her, men under ses et kart fra 1972 som viser bebyggelsen.

Flyfoto fra 1949 som viser at stiene da var etablert. Det kan se ut som scene og barnehage kom senere. Dansegulv og pokerbord var nede i skråningen mot elva og det området ble kalt Kjempehaugen. Vinterstid var det både skiløyper og hoppbakke i området. (Raufossheftet, 2014)

Flybilde sett fra sør mot nord. (Widerøe Flyveselskap AS, 1952)

Husene langs Storgata

Helt fram til 1960-tallet besto Storgata av småhus – alle mindre enn skolen. Det var for det meste hus med forretning i første etasje og bolig i andre etasje, men også rene bolighus. Husene ble bygget i tre og de hadde saltak og etter hvert valmet tak. På 50-tallet kom det flere murhus som også var større. Flate tak kom på 60-tallet. Teglstein i fasader ble benyttet mer og mer fra 60-tallet og utover. Dette er nok trender som er forholdsvis lik med utviklingen ellers i landet.

De fleste husene hadde opprinnelig forhager, men her som ellers ble vegen for smal, trafikken for stor og det ble behov for både bred veg og fortau. Noen bolighus ble plassert litt lenger unna vegen og hadde hagen mot gata. I dag er det bare et par hus som fortsatt har forhage. Bebyggelsen rammer inn gata/ gir gata vegger.

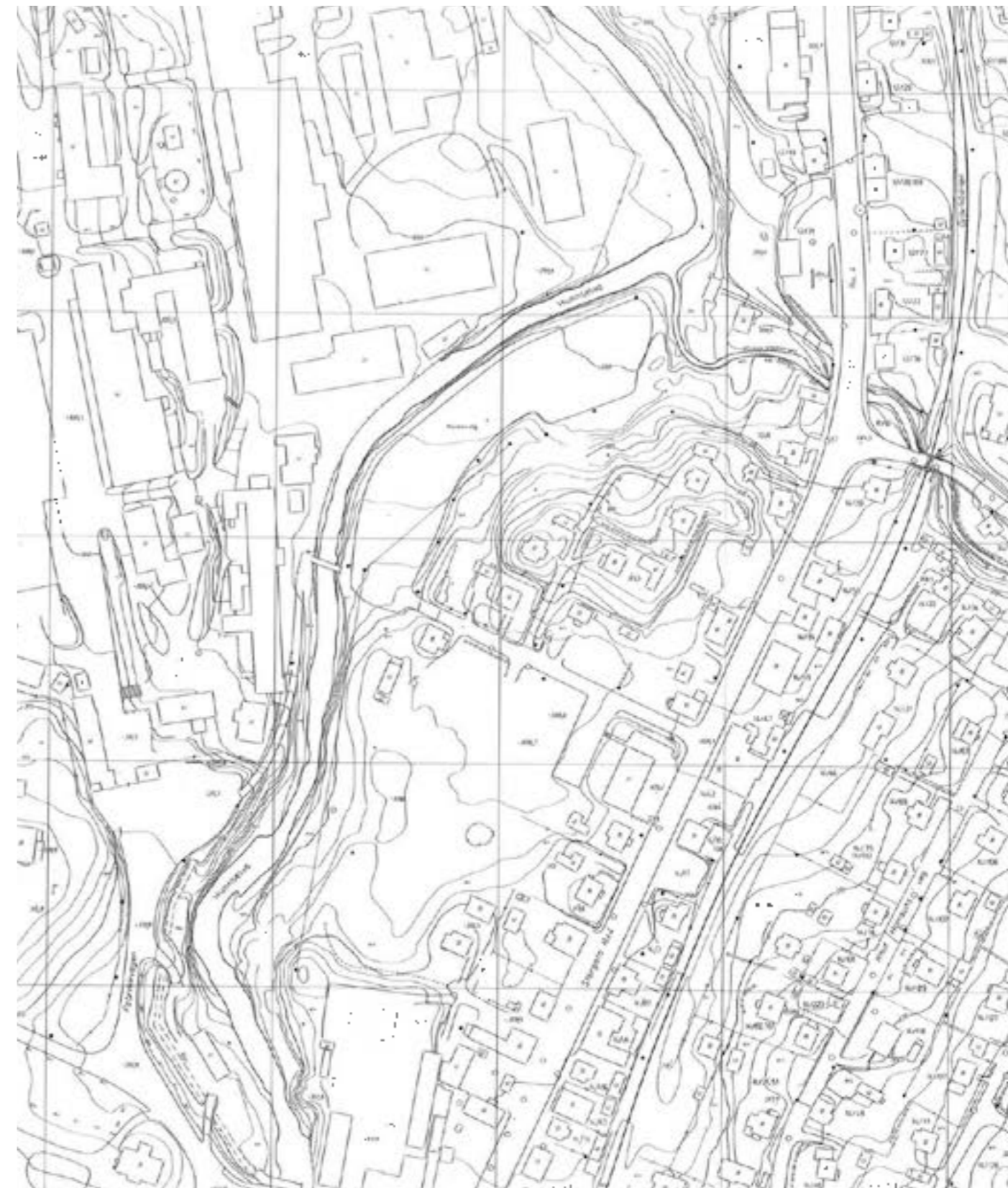

Storgata sett sørfra. Det er fortsatt forhager mot gata. (Nereng, 1945)

Raufoss torg (Raufoss-historie, 1971)

I 1957 ble det vedtatt en ny reguleringsplan for Raufoss sentrum. Bilen hadde startet sitt inntog og krevde plass. Reguleringsplanen satte krav om 25 meter mellom bebyggelsen langs riksvegen. Vi ser derfor at privatbanken (DNC) og Skoglibygget trekkes inn fra gata og får parkering i forkant for å utnytte arealet mot gata. Det er ingen klar avgrensning mellom parkering og riksveg. På østsiden av Storgata, inn mot jernbanen, er det ikke plass til en slik byggegrense og her er bebyggelsens plassering intakt. På bilder fra 60-, 70, og 80-tallet ser en at det ikke er skille mellom biler og myke trafikanter, og biler parkeres overalt.

Kart som viser bebyggelsen og terrengformasjonen «Kortostoppen», (Vestre Toten kommune, 1972)

Storgata sett fra sør ca. 1935. (Normann, Digitalt museum, ca. 1935)

Storgata - Riksveg og gate

Vestre Totens generalplan viser allerede fra 1970 at det var planer om å legge riksvegen utenom sentrum. Gjennomkjøringstrafikken var et stort problem. Dette skulle imidlertid ta tid. Mens en ventet på utbyggingen, ble Storgata bygget om på midten av 1990-tallet for å bedre forholdene i sentrum (ferdig 1996). Det ble tydelige fortau, det kom en tidlig versjon av sykkelfelt (en av de første i landet) og krysset mellom Østvollvegen, Nysethvegen og Storgata (lyskrysset) ble strammet opp med murkanter. I krysset med Øverbyvegen ble det anlagt rundkjøring og det ble bygget ny adkomstveg til Kortos og de store parkeringsplassene der – både nord for, og rundt Kortostoppen. Tidligere adkomst nord for privatbanken ble stengt for inn-/ utkjøring.

Ombyggingen ga ikke helt de ønskede effektene, og farten økte – trolig fordi sykkelbanene oppleves som brede skuldre for bilistene. Sykelistene foretrekker fortauet framfor sykkelbanene fordi det ikke føles trygt på det smale arealet.

I 2006 åpnet ny riksveg øst for Raufoss, og kjørevegen ble omklassifisert til fylkesveg (gang- og sykkelvegen er fortsatt riksveg). Trafikkmengden i Storgata ble ikke så lav som forventet etter nyvegen kom, og med jevn trafikkvekst er dagens nivå ikke langt under nivået før ombyggingen. Stor interntrafikk og inn- og utpendling til/ fra nabokommuner er nok hovedårsakene. Kommunen deltar i et ATP-samarbeid med bl.a. Innlandet fylkeskommune og Statens vegvesen som samar-

Bilde til venstre Storgata før ombyggingen. Bildet til høyre Storgata med ny utforming. (Vista Analyse AS og Transportøkonomisk institutt, 2003)

beidspartnere. Målet er å redusere bilkjøringen på korte turer og øke attraktiviteten for gående/ syklende/ mikromobilitet.

Siden ombyggingen i 1996 har gata blitt re-asfaltert flere ganger, og det er ikke alltid tatt hensyn til sykkelbanen. Fortauskanter er nedslitte, og kalksteinsmurer er skadet av vinterbrøyting. Skadde trær er ikke erstattet. I dag framstår gata svært nedslitt og lite attraktiv.

Måloppnåelse

Trafikksikkerhet	Red
Forbedringer i påvente av ny veg	Yellow

Andre forhold

Brukernes fornøydhet	Green
Drift og vedlikehold	Red
Inntrykket fra beferingen	Red

Fargekode	Green	Bra/forbedret
	Yellow	Middels/uendret
	Red	Dårlig/forverret

(Vista Analyse AS og Transportøkonomisk institutt, 2003)

Det er mye grå arealer i planområdet. Rundt Rundkjøringa mangler det bebyggelse og vegger som definerer gata tydeligere. (Vestre Toten kommune, 2020)

Reguleringsplanen for «Brubakken – Folkets hus» ble vedtatt på slutten av året 2005. Kjøpesenter og tilhørende parkering skulle få plass. Det var diskusjon om plasseringen av kjøpesenteret – inntil fortauet eller tilbaketrukket med parkering foran. Kommunestyret vedtar reguleringsplanen med plassering av kjøpesenteret inntil fortauet, men det faste utvalget for plansaker fraviker dette kravet kort tid etter, og tillater at parkeringsplassen legges ut mot gata. Senere kom Kiwi, som også har parkeringen mot rundkjøringen. Dette gjør at en i området rundt rundkjøringen mangler de bebyggelse/ de tradisjonelle «veggene» i gata, og området virker svært bilbasert.

Industriparken vest for elva

Industriområdet vest for elva er hele grunnlaget for utviklingen av Raufoss som tettsted og by. Nesten alle på Raufoss er/ er etterkommere av innflyttere som kom hit fordi det var jobbmulighet. Utviklingen i industrien har derfor påvirket utviklingen av stedet. Det er stor utbygging i oppgangstider og stillstand/ nedleggelse i nedgangstider. Lite forutsigbar utvikling har kanskje gjort at det har vært vanskelig å planlegge utviklingen på lang sikt, både i industriparken og i sentrum.

Fabrikk-bebyggelsen er av en annen art enn i tettstedet. Her bærer den eldre bebyggelsen bebyggelsen preg av å være utviklet av staten, og

med nok midler til å benytte arkitekter fra Kristiania/ Oslo. Det ble benyttet tegl og betong. I tettstedet benyttes derimot lokal byggeskikk og tre.

I nyere tid ser enn at det i tettstedet også er begynt å benytte mur og tegl. Etter hvert som utviklingen av ammunisjon utviklet seg, var det viktig å beskytte kunnskapen. Fabrikken fikk gjerder rundt og ble mer en isolert del, og ikke en del av tettstedet. All trafikk ble løst gjennom «Hovedporten» i sør, og senere ble det etablert ei gangbru med inngang for ansatte i Kortos. Det er fortsatt bare disse 2 adkomstene mellom sentrum og industriparken.

Storgata Raufoss med tredve års mellomrom: Svart/hvitt bildet er tatt en lørdag i august 1974.

Fargebilde fra nesten samme sted tredve år senere 09.02.2004. Bygningene Opsahl og Bekkelien er revet og har gitt plass for Skoglibygget. Bildet viser fra venstre Storgata 39 (Karlsen) og Storgata 41-43 (Skoglibygget). Situasjonen er stort sett uforandret i dag, men parkeringen foran Skoglibygget er fjernet til fordel for fortau, sykkelparkering og sitteplasser. (Raufossheftet, 2014)

I 1968 ble Raufoss Ammunisjonsfabrikk stats-eid aksjeselskap. Gradvis ble det større fokus på utvikling av sivile produkter. Etter hvert ble det egne selskaper, og Raufoss industripark består nå av ca. 50 store og små bedrifter, men fortsatt med Nammo som den største bedriften.

Industrien er stort sett automatisert, og det drives forskning og produktutvikling i verdensklasse. Dette gjør at den gamle bebyggelsen ikke lenger egner seg for moderne industri, og at det er behov for ny virksomhet i gamle bygg. Tanken er derfor at industriparkens gamle del i sør på lang sikt kan åpnes opp igjen, og transformeres til sentrumsformål.

Flybilde fra 1969. Det lange bygget nærmest og mot elva er bygning 5. (Widerøes Flyveselskap AS, 1969)

Dette er det tatt høyde for i reguleringsplanen for området vedtatt i 2020. «Bygning 5» har allerede fått en liten industriutstilling, skole-, kontor- og møtelokaler som kan nås uten å komme inn i industriområdet, og det er konkrete planer om et industrimuseum. For å kunne realisere tanken om å knytte industriområdet bedre til sentrum er det nødvendig se på hvordan dette kan gjøres. Industriparkens bygningshistorie (Raddum, 2016) kan derfor være en kilde til inspirasjon inn i dette analysearbeidet.

Riksveg 4 gjennom Raufoss. (Widerøes Flyveselskap AS, 1969)

Flybilde (Widerøe Flyveselskap AS, 1952)

Flybilde (Widerøe Flyveselskap AS, 1952)

Sentrumsområdene øst og sør for området

Rett sør for planområdet ligger lyskrysset – som er et sentralt punkt i sentrum som de fleste må passere til/ fra daglige gjøremål. Rett sør for lyskrysset og øst for Storgata ligger 5 eiendommer på rad. Her er flere opprinnelige bygninger bevart, også et gammelt uthus i bakgården. Et nytt bygg fikk plass på midten av 1960-tallet på Eiendommen Korsvold/ Storgata 32A. Central hotell har historie tilbake fra slutten av 1800-tallet (Solheim gjestgiveri og kafe), men fikk sin form slik det er nå på midten av 1960-tallet.

Videre oppover Østvollvegen finner vi også en del gammel bebyggelse i 2-3 etasjer. Opprinnelig hadde disse forretning på plan 1 og bolig i plan 2 og 3. Nå er det meste ombygget til boliger. Korterud Meieri er matrikkelført så tidlig som i 1895. Mye av denne bebyggelsen står fortsatt, men er sterkt ombygget.

I området der Byggmakker og Sagatun er i dag var det før et sagbruk (Korterud-saga). Sagatunet kjøpesenter sto ferdig i oktober 1985, og Byggmakker, slik det framstår i dag, ble tatt i bruk i juni 2009. Gjøvikbanen/ Nordbanen åpnet i 1902. Da hadde de måttet flytte et hus for å få plass til bane/ jernbaneanlegg. Ca. 20 år senere ble det bygget et sidespor fra rett sør for stasjonen og direkte inn til Raufoss Ammunisjonsfabrikk. Deler av sidesporet ligger fortsatt igjen nord for området og benyttes som gangveg.

Rundt stasjonen og sørover vokste det fram handelsbebyggelse. Det er lite av den gamle bebyggelsen som er bevart. Mye er revet, noe er ombygget og noe sammenbygget med større tilbygg. Det har vært store endringer gjennom tidene – se figur 44 og 45. I Sagvollvegen 3 var det tidligere rutebilstasjon der det nå er Bunnpris/ Apotek/ kontorer, og bensinstasjon ut mot Storgata – se figur 40. Området er i dag forholdsvis bilbasert med bensinstasjon, bilverksted, møbel- og matforretning, samt tannlegekontor.

Julegate i Østvollvegen. Til venstre er kommunehuset som nå er revet og erstattet med Greina borettslag. (Digitalmuseet, 1957)

Gatestrukturer og landskapsformer

Elva og terrenget har vært styrende ved plassering av bebyggelse, veger og jernbane. Bruer ble lagt der elva var smalest, og terrenget hadde samme høyde på begge sider av elva. Jernbanen skal være mest mulig flat, så her måtte det bygges bruer, fyllinger og skjæringer. Veger ble lagt mellom viktige målpunkter der terrenget var snillest, og bebyggelsen kom langs vegene. Planområdet omkranses av Hunnselva i vest og Korta elv i nord. Jernbanen ligger i øst og gir ramme for sentrum. Storgata ligger fortsatt i den gamle vegraseen som fører til Gjøvik. Med både jernbane, riksveg og elv som rammer for utviklingen har Raufoss sentrum blitt langstrakt.

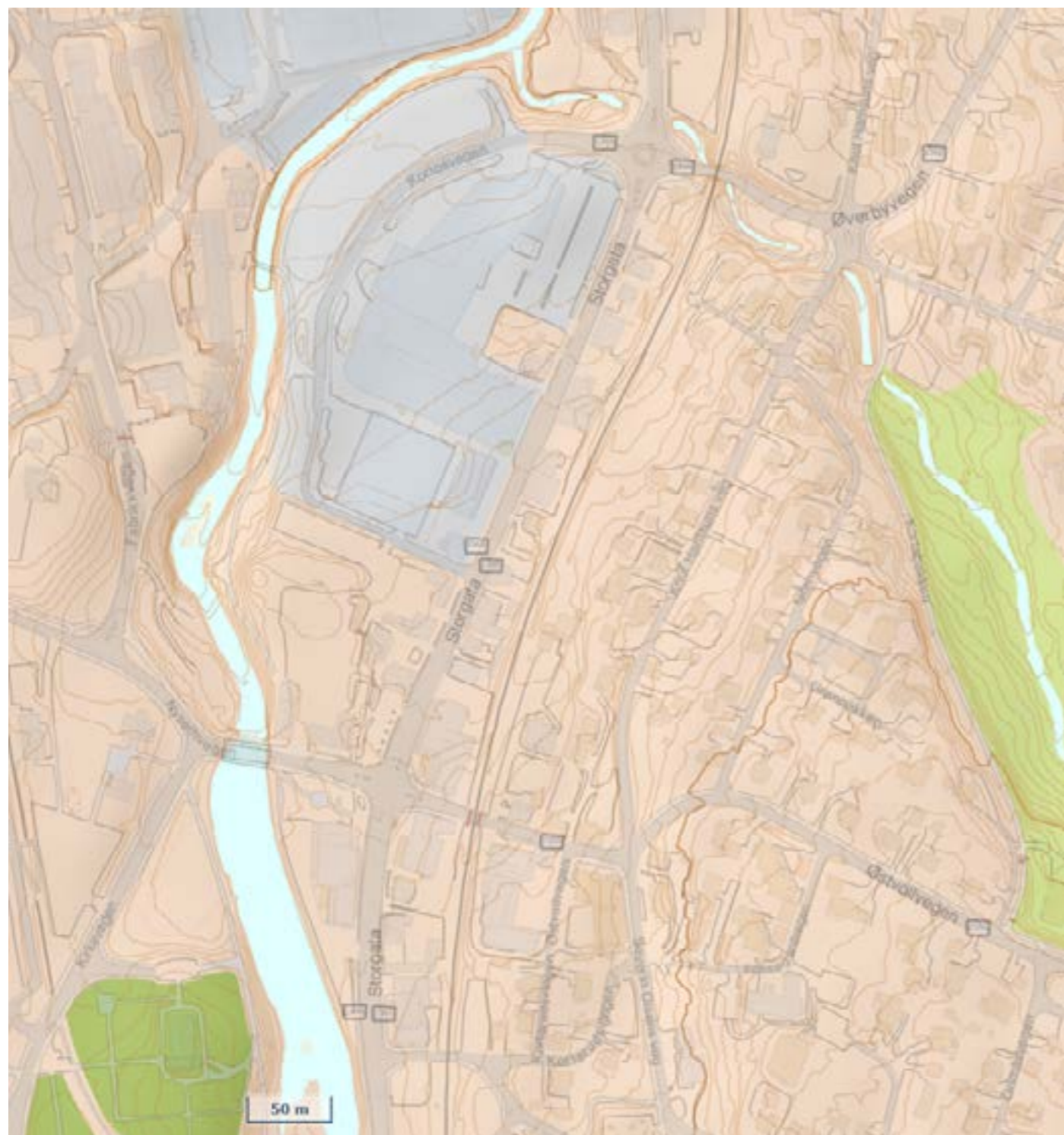
Vegen mellom arbeidsplass og hjem ga, da som nå, viktige akser mht. etablering. Det ser ut til at bebyggelsen i Raufoss utviklet seg først langs Østvollvegen og Storgata da dette var innfartsvegene til Raufoss. Når det etter hvert ble bygget ut i Kortos, etablerte det seg en gatestruktur i planområdet. På flybilder fra 1947 og 1949 kan en tydelig se denne strukturen. En ser også at gangbrua ved bygning 5 er på plass i forlengelsen av gata som går fra Storgata og vestover (Kortosvegen).

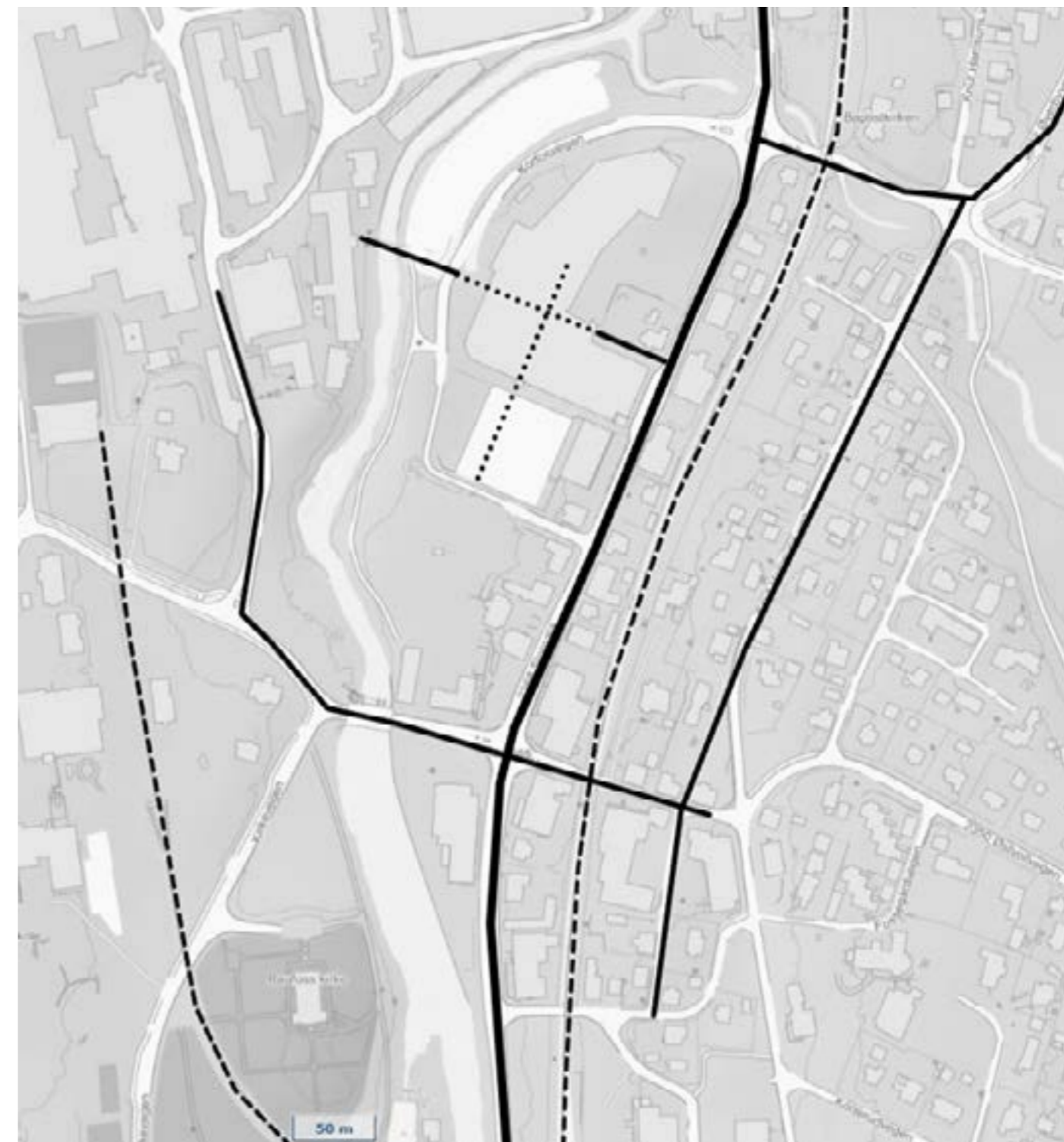
Storgata fra sidesporet til RA og sørover. Jernbaneovergangen i Storgaten på Raufoss. T.h. Moensgården der Falheim As (møbelforretning) ligger i dag. Moensgården ble flyttet fra jernbanetraseen da denne skulle bygges i 1902. Eierne fikk en godtgjørelse på 600kr. - Fabrikksporet (sidesporet på bildet) ble bygget som nødsarbeid i 1919 - 1921. (Karsrud G. , ca. 1920)

Bilde tatt omtrent på samme sted som bildet over. (Google, 2018)

Kart som viser høydekoter, vann (Hunnselva og Korta), samferdsel (veg og bane) osv. (Vestre Toten kommune, årstall ukjent)

Veglinjer/jernbane: Hovedvegen (Storgata) ca. 1880, Gjøvikbanen (1902), sidespor (1919/1920) og andre veger (1880-1910) (Vestre Toten kommune, årstall ukjent)

(Vestre Toten kommune, 2025)

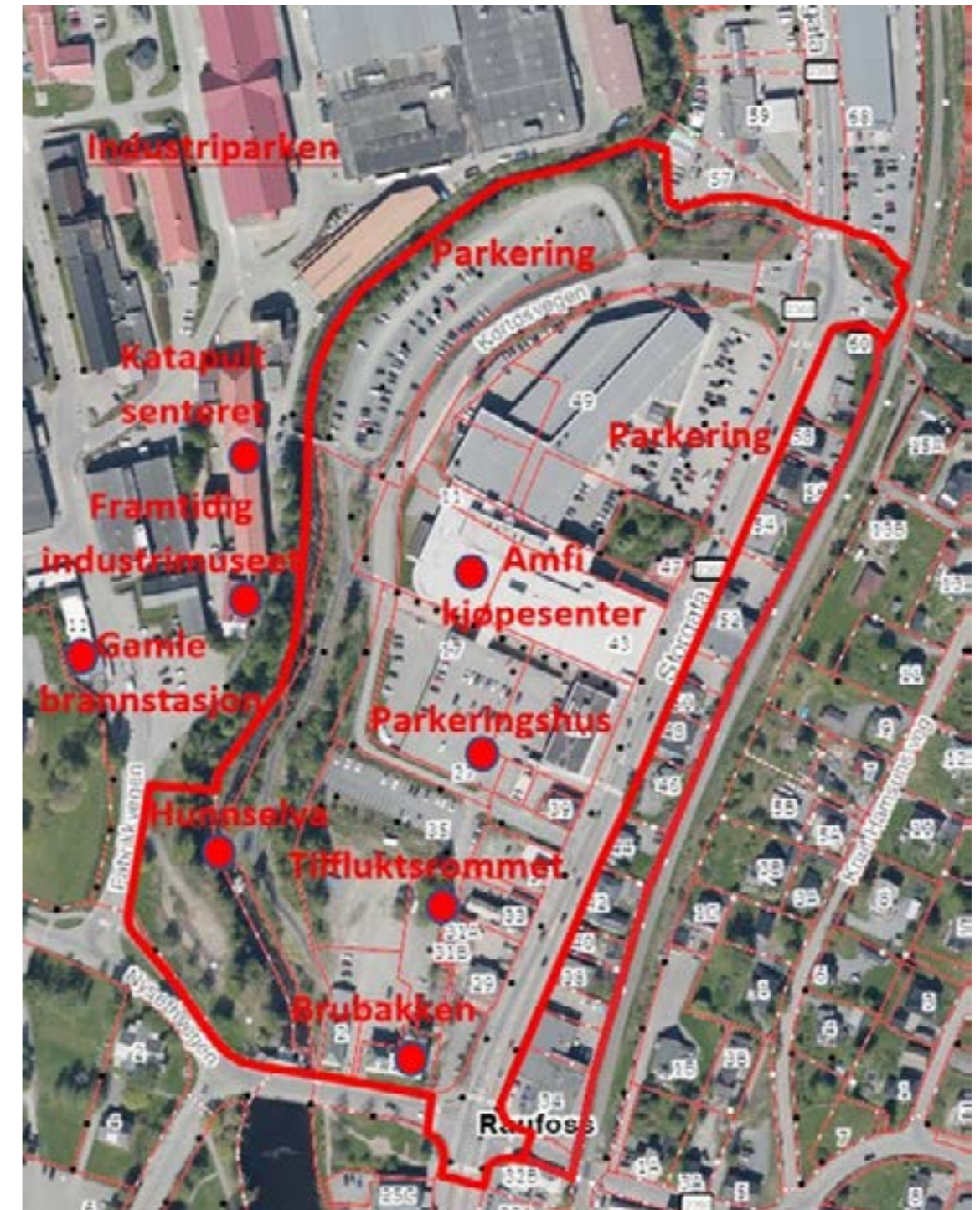
Hvordan brukes området i dag?

Det nordre del er i bruk til Amfi kjøpesenter, parkering for Amfi og for Raufoss industripark. Den nordvestre parkeringen mot elva («banantomta») brukes uavkortet til ansatte i industriparken. Parkeringshuset sør for Amfi har regulert samarbeid mellom Amfi og industriparken. Sør for parkeringshuset ligger en offentlig parkeringsplass. Det er god parkeringsdekning i planområdet.

Langs Storgata finnes det i dag sentrumsfunksjoner som kjøpesenter, detaljhandel, kontor, frisør, hudpleie, tannlege, kjøreskole, serveringssteder og boliger. Bruken av byggene har vært forholdsvis stabil de 10 siste år. Noen lokaler har stått tomme i kortere perioder, men ikke mer enn forventet i et sentrum. På vestsiden av

Storgata, med unntak av Storgata 31, Storgata 41 og noen tilbygg er alle disse byggene regulert til bevaring i vedtatt reguleringsplan for «Brubakken – Kortos, endring 2012» (PlanID 0529111, vedtatt 14.6.2012). Bevaringen gjelder eksteriør.

Tidligere Brubakken skole med gymsal er et velkjente signalbygg i Raufoss. Disse murhuserne er ombygget og huser i hovedsak boliger og kontorer, men har tidligere hatt bokhandel, frisør, danseskole mm. etter ombyggingen. Skolebygget er det høyeste bygget i sentrum.

Planområdet med senere utvidelse i øst mot jernbanen. (Vestre Toten kommune, årstall ukjent)

Byggetomta på Brubakken. (Vestre Toten kommune, årstall ukjent)

Dagens trafikk er relativt høy gjennom Raufoss. På riksveg 4 utenfor tettstedet er årsgjennsnittet (ÅDT Vegkart 2022) vel 6000 kjøretøy hvorav 15% er andel lange kjøretøy (tungtransport). Ser vi på fylkesvegene som kommer inn på Storgata så tyder det på at den lokale trafikken er høy. På fylkesveg 2368 Storgata mellom Nysethvegen og Kortosvegen er ÅDT 11.500 hvorav 7% er tungtransport. Trafikken gjennom sentrum er med andre ord nesten dobbelt så høy som på riksvegen ved siden av. Det som er positivt, er at andelen tungtransport har blitt redusert gjennom sentrum etter at noen tiltak har blitt iverksatt (bedre skilting fra riksveg 4 til industriområdene).

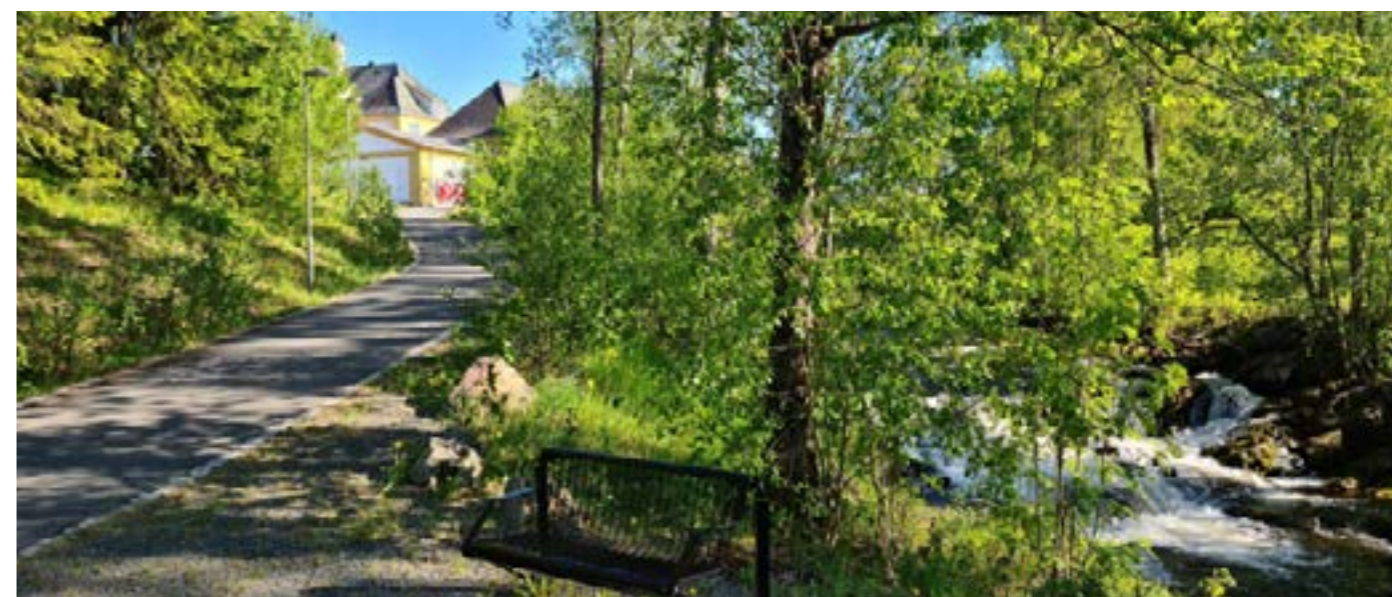
Som omtalt tidligere (kap. 2.7) ble Storgata bygget om på midten av 1990-tallet for å bedre forholdene for gående og syklende, men også som tiltak for at flere skulle la bilen stå til fordel for gåing og sykling. Forholdene i dag er ikke som

den gang, fortauene har nedslitte fortauskanter og sykkelfeltene er smale og slitte med tanke på den store trafikkmengden. Vegmyndighetene har forsøkt å iverksette mindre tiltak, men tilstanden krever full rehabilitering av hele gatetverrsnittet.

Nord for Brubakken-byggene er det ei byggetomt som benyttes som parkering/ lager. Også nord for kjøpesenteret ligger det en stor parkeringsplass ned mot Hunnselva kalt «banantomta». Denne er dårlig utnyttet og det er mulig å bygge «lokk» over parkeringen da plassen ligger lavere enn Kortosvegen. Langs Hunnselva fra sør (Rema 1000) og nordover, gjennom parkene og til Amfi er det et naturområde med godt tilrettelagt sti («Kulturstien»), som knytter seg til sti øst for elva via ei gangbru over Hunnselva ved Bygning 5. Stiene ved planområdet er mye brukt som turveg, de har fast dekke og belysning og er stort sett brøytet på vinterstid.

"Banantomta" som i dag er en dårlig utnyttet parkeringsplass. (Vestre Toten kommune, årstall ukjent)

Gang- og sykkelsti langs Hunnselva nord for Brubakken. (Vestre Toten kommune, 2025)

Flyfoto fra 1949 og 2022. Her er det kommet en ny gate inn mellom Storgata 37 og 39. (Vestre Toten kommune, 1949 og 2022)

Hvilke spor fra historien finnes i dag?

Brubakken skole og flere eldre bygninger i Storgata er bevart. Av flybilder ser vi at dagens veger og stier sammenfaller godt med tidligere tider. Krysningspunkt/ bruer over Hunnelva ligger fortsatt på de samme stedene.

Framtidig Industrimuseum, sti langs Hunnelva, (Vestre Toten kommune, 2020)

Dronefoto mai 2020, Wikipedia. Området sett fra nordøst. (Vestre Toten kommune, 2022)

Influensområdet rundt planområdet

Framtidig utvikling i planområdet bør ses i sammenheng med nærliggende områder slik at sentrum utvikles som en helhet:

- Storgata bør framstå som en helhet og begge sider av gata må derfor inngå i analysen. (Øst-siden av Storgata er i 2025 tatt inn i planområdet.)
- Det er ønskelig å knytte den gamle bebyggelsen i industriområdet tettere til sentrum. Hvordan dette skal gjøres bør være en del av analysen.
- Ganglinjer mellom planområdet og andre funksjoner i Raufoss må vurderes. Trenger vi nye adkomster for å knytte sentrum godt til resten av byen?

Sammen med en enkel historisk beskrivelse var disse målene førende for arkitektkonkurransen European 15, og det er ønskelig å se på elementer fra de 15 besvarelsene opp mot denne kulturhistoriske analysen.

DIVE TRINN 2

Fortolkende fase

Utdrag fra veilederen

Belyse analyseområdets historiske betydning.

Mål

Perspektivene på historien endres over tid, både på det individuelle og kollektive plan, etter hvert som verden og samfunnet forandrer seg. Historisk stedsforståelse må med andre ord bygge, ikke bare på kunnskap om stedets opprinnelse, utvikling og karakter, men i tillegg på tverrfaglig tolking av de historiske kontekstene. Spørsmålet som stilles er derfor: Hvorfor har enkelte elementer og karaktertrekk i analyseområdet hatt spesiell samfunnsmessig betydning?

I diskusjonene om analyseområdets historiske betydning bør det delta personer med ulik kunnskap og ståsted, slik at meningsutvekslingene får en mest mulig intersubjektiv karakter. Sammen med første trinns faktabaserte kunnskapsunder-

lag og beskrivelsen av analyseområdets karakter, danner fortolkning av stedets historiske kontekster og betydninger det viktigste grunnlaget for tredje trinns vurderinger av kulturarvens verdier og muligheter.

Aktuelle deloppgaver i trinn 2

- Fortolke analyseområdets historiske kontekster
- Undersøke analyseområdets historiske lesbarhet og tilstand
- Beskrive/ formidle analyseområdets historiske betydning

Storgata 27, Brubakken skole, "mur-bygget" (13/670, tidl. 13/9)

Brubakken sett fra sør. (Europas Norge, 2019)

Skolebygg ved Torvet på Raufoss. (Sivesind, Digitaltmuseum, ca.1920)

Historikk:

- Byggeår 1920-22 etter at skolen fra 1916 (tre-bygget) ble for liten (Thor Wang)
- Arkitektur: nordisk nybarokk (arkitekt Morgenstjerne og Eide?)
- Raufoss offentlige høyere allmennskole (middelskole) fra 1922/ 1923. Nå behøvde en ikke lenger reise til Gjøvik for å få slik utdannelse.
- Ukjent monogram over dør datert 1917.
- Tomta ble kommunal i 1949. RA før det.
- Skolen nedlagt 1997 og erstattet med Korta skole
- Skolen ble ombygget i 2003. Underetasje og 1. etasje er ombygget til næringsformål, mens 2. og 3. etasje er ombygget til boligformål.
- Regulert til skole 1956/57 (PlanID 0529002)
- Regulert til skole/ bevaring av bygg i 1995 (PlanID 0529039)
- Reg.endring i 2002 til bolig/ kontor/forretning/allmenntillegget formål/ bevaring av bygg (sak 2002/385)
- Regulert til forretning/ kontor/ bolig (F/K/B-1)/ bevaring av bygg i 2005 (PlanID 0529069)
- Omregulert til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting (F/K/B/T-2)/ bevaring av bygg i 2012 (PlanID 0529111).

Dagens historiske betydning:

- Signalbygg i Raufoss. Viktig for Raufoss sin identitet. Skole og kompetanse er/ var stedets stolthet.
- Skolen og gymsalen styrker hverandre arkitektonisk.
- Skole og gymsal er portal inn i planområdet fra sør.
- Originale porter. Portene signaliserer tydelig adkomst til området og viser at Brubakken skole og Brubakken gymsal hører sammen.

Nysethvegen 2, Brubakken skole, gymsalen (13/597, tidl. 13/9)

Gymsalen til venstre. Murbygget ser ut til å være under bygging. Til høyre den gamle Brubakken skole (Mjøsmuseet, ca. 1918)

(Jarlvang, 2022)

Forslag til nytt tilbygg som erstatning for eksisterende tilbygg (JAF, 2020)

Ideskisse av gymsalen med terrasse ut mot fossen (Kontur, 2015)

Historikk:

- Byggeår 1920-1922 (før mur-bygget, kanskje allerede 1918/1919 – se bilde). Tilbygg/ garderobeanlegg i nord i 1. etasje bygget 1939/1940
- Arkitektur: nordisk nybarokk (arkitekt Morgenstjerne og Eide?)
- Skolen nedlagt 1997 og erstattet med Korta skole
- Gymsalen ombygget i 2005 der salen ble delt i 2 etasjer. 2. etasje blir brukt til dansesal og 1. etasje forretningsformål (brukt-/ antikk-butikk, kontor).
- Regulert til skole 1956/57 (PlanID 0529002)
- Regulert til skole/ bevaring av bygg i 1995 (PlanID 0529039)
- Reg.endring i 2002 til bolig/ kontor/forretning/allmennyttig formål/ bevaring av bygg (sak 2002/385)
- Regulert til forretning/ kontor/ bolig (F/K/B-1)/ bevaring av bygg i 2005 (PlanID 0529069)
- Omregulert til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting (F/K/B/T-2)/ bevaring av bygg (både gymsal og garderoben) i 2012 (PlanID 0529111).

Dagens historiske betydning:

- Signalbygg i Raufoss. Viktig for Raufoss sin identitet. Skole og kompetanse er/ var stedets stolthet.
- Skolen og gymsalen styrker hverandre arkitektonisk.
- Skole og gymsal er portal inn i planområdet fra sør, og har originale porter. Portene signaliserer tydelig adkomst til området og viser at Brubakken skole og Brubakken gymsal hører sammen.
- Garderoben til gymsal – tilbygget er historisk lesbart og kommuniserer den delen av historien. Ble bygd når garderober ble en forutsetning.

Storgata 29 "Kjelsberg-gården" (13/293)

(Jarlvang, 2022)

(Vestre Toten kommune, 2018)

Avfotografert postkort fra Raufoss sentrum ca. 1935. Man ser riksvegen nordover fra Torvet. Sigurd Fosmark hadde da "stentøiutsalg" i Kjelsberggården. Til butikken til Christiansen hadde det vært, og var kanskje fortsatt, bensinstasjon. (Normann, Digitaltmuseum, ca. 1935)

Historikk:

- Byggeår 1920-1922 (før mur-bygget, kanskje allerede 1918/1919 – se bilde). Tilbygg/ garderobeanlegg i nord i 1. etasje bygget 1939/1940
- Arkitektur: nordisk nybarokk (arkitekt Morgenstjerne og Eide?)
- Skolen nedlagt 1997 og erstattet med Korta skole
- Gymsalen ombygget i 2005 der salen ble delt i 2 etasjer. 2. etasje blir brukt til dansesal og 1. etasje forretningsformål (brukt-/ antikk-butikk, kontor).
- Regulert til skole 1956/57 (PlanID 0529002)
- Regulert til skole/ bevaring av bygg i 1995 (PlanID 0529039)
- Reg.endring i 2002 til bolig/ kontor/forretning/allmennyttig formål/ bevaring av bygg (sak 2002/385)
- Regulert til forretning/ kontor/ bolig (F/K/B-1)/ bevaring av bygg i 2005 (PlanID 0529069)
- Omregulert til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting (F/K/B/T-2)/ bevaring av bygg (både gymsal og garderoben) i 2012 (PlanID 0529111).

Dagens historiske betydning:

- Signalbygg i Raufoss. Viktig for Raufoss sin identitet. Skole og kompetanse er/ var stedets stolthet.
- Skolen og gymsalen styrker hverandre arkitektonisk.
- Skole og gymsal er portal inn i planområdet fra sør, og har originale porter. Portene signaliserer tydelig adkomst til området og viser at Brubakken skole og Brubakken gymsal hører sammen.
- Garderoben til gymsal – tilbygget er historisk lesbart og kommuniserer den delen av historien. Ble bygd når garderober ble en forutsetning.

Storgata 31 (13/293) «Kjelsberg»

(Google, 2023)

(Widerøes Flyveselskap AS, 1961)

Esso Raufoss. Driver Aksel Kjelsberg. (Digitalarkivet)

Historikk:

- Tidligere uthus/ garasje (1936) for sjåfør Kjelsberg. Utvidet med bilverksted 1938/1939.
- I front, på tunet, var det bensinstasjon fra ca. 1935/ 1936, og med drosjesentral fra 1952/53, senere gatekjøkken. Til slutt blomsterkiosk før den ble revet.
- Nytt bygg på samme sted; byggeår 2000 (byggesak 2000/477). Inspirert av naboen Brubakken mht. farger og takarker
- Regulert til sentrumsbebyggelse 1956/57 (PlanID 0529002)
- Regulert til bolig/ forretning (BF3) i 1995 (PlanID 0529039)
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig (F/K/B-2) i 2005 (PlanID 0529069)
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting (F/K/B/T-4) i 2012 (PlanID 0529111)

Dagens historiske betydning:

- Tydelig inspirert av Brubakken med bratt takvinkel/ -arker, samt fargevalg.
- Også inspirert av nabobygg i sør mht. panel.
- Bygget styrker Brubakken skole bygg med sin utforming.
- Rommet mellom byggene er fortsatt bevart.
- Har en verdi som en helhet i dagens miljø.

Storgata 33 “Gulbrandsen-gården” - “Tomt 90 av Korta 13/1” (13/244)

(Jarlvang, 2022)

(Simonsen)

(Widerøe, 1961)

Tegning fra byggesøknad 06.09.1950. (Vestre Toten kommune, 1950)

Historikk:

- Byggeår 1951 (Andreas Gulbrandsen). Samhold skrev 25.10.1951: «Med sine store og vakre utstillingsvinduer og enkle linjer gir det strøket et noblere preg.»
- Regulert til sentrumsbebyggelse 1956/57 (PLANID 0529002)
- Regulert til bolig/ forretning (BF3) i 1995 (PLANID 0529039)
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig (F/K/B-2) i 2005 (PLANID 0529069)
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting/ bevaring av bygg (F/K/B/T-4) i 2012 (PLANID 0529111)
- Ny inngang på bakre del på søndre side og nyere vinduer. Ellers original.
- Varierer i møneretning ift. de andre gårdene.

Dagens historiske betydning:

- Godt lesbart bygg – ikke noe stor historisk verdi i seg selv, men er et element i arkitektoniske tidsreise i Storgata.

Storgata 37 - “Kildal-bygget”/ “Kortås 88” (13/416)

(Jarlvang, 2022)

(Facebook, John Smits, årstall ukjent)

Skisse til plan for utbygging (ikke realisert) (Aksum, Skisse til plan for utbygging, 2003)

Historikk:

- Byggeår 1937/1938 (David Kildal)
- Tilbygget kom etter reguleringsplan fra 1957, og har vært “midlertidig” i mange år pga. byggegrensene mot Storgata. (Det ser ut som tilbygget kom ca. 1964 (Magne Lund) med endring i 1985 (Erik Pettersen Moe))
- Regulert til sentrumsbebyggelse 1956/57 (PlanID 0529002)
- Regulert til bolig/ forretning (BF2) i 1995 (PlanID 0529039)
- Planer for tilbygg i 2001, men ikke realisert, arkitekt JAF 2001
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig (F/K/B-2) i 2005 (PlanID 0529069)
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting (F/K/B/T-5) bevaring av bygg i 2012 (PlanID 0529111).

Dagens historiske betydning:

- En del av gjenværende trehusbebyggelse.
- Godt lesbart bygg – ikke stor historisk verdi i seg selv, men er et element i arkitektoniske tidsreise i Storgata.
- Baldakin svekker lesbarheten til resten av det opprinnelige trehusmiljøet.

Storgata 39 “Karlsen-huset”/ “Kortos 10” (13/637 - tidligere 13/482)

(Jarlvang, 2022)

Historikk:

- Byggeår ca. 1900. «Kortos 10», og bygg. 33 i kart fra ca. 1900 (se trinn1, figur 5).
- Utvidelse og ombygging i 1954-56
- Regulert til sentrumsbebyggelse 1956/57 (PlanID 0529002)
- Regulert til bolig/ forretning (BF2) i 1995 (PlanID 0529039)
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig (F/K/B-3) i 2005 (PlanID 0529069)
- Regulert til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting/ bevaring av bygg (F/K/B/T-6) i 2012 (PlanID 0529111)
- Per i dag tannlegekontor, gullsmed og bolig
- Ikke originale vinduer i 2. etasje. På første etasje kan det hende at det er originale vinduer.

Dagens historiske betydning:

- En del av gjenværende trehusbebyggelse
- Ikke stor historisk verdi i seg selv, men er et element i arkitektoniske tidsreise i Storgata.

Storgata 41, «Skoglibygget» (13/390)

(Google, 2025)

Historikk:

- Her sto det tidligere to bolighus for Opsahl og Fritz Bekkelien («Kortås 8» fra 1902). Se Trinn 1, figur 42.
- Var i mange år lensmannskontor
- Byggeår 1986.
- Regulert til Forretning/ kontor/ tjenesteyting (FKT-3)

Dagens historiske betydning:

- I tråd med reguleringsplanen for Raufoss sentrum fra 1957 ble både dette bygget og den tidligere banken trukket tilbake fra Storgata.
- Ikke stor historisk verdi i seg selv, men er et element i arkitektoniske tidsreise i Storgata.
- Liten arkitektonisk verdi
- Farge på metall/aluminium beslag er skiftet fra brunt til grått for å passe bedre med kjøpesenteret Amfi. Vinduer med brune aluminiums-rammer er trolig produsert på Raufoss.

Storgata 43, Raufoss kjøpesenter, byggetrinn 2 (13/11, 545, 650...)

Bilde sett fra Storgata. (Google, 2025)

Bilde sett fra Kortosvegen. (Google, 2022)

Bankbygget fra slutten av 60-tallet. Senere revet for å gi plass til kjøpesenteret. (Fotograf ukjent)

Historikk:

- Tidligere «Kortos 7», Kr. Bekkelund. Byggetillatelse 1936. Revet.
- Senere bankbygg i teglstein som fikk byggetillatelse i 1966. Revet.
- Nåværende bygg er tilbygg til kjøpesenteret og ferdig 2013
- Regulert til Forretning/ Kontor/ tjenesteyting (F/K/T-1) i PLANID 0529111 i 2012.

Dagens historiske betydning:

- Bygget ble plassert ut mot fortauet for å reetablere den gamle byggelinja mot Storgata. Teglstein i fasade mot Storgata ble delvis videreført fra tidligere bygg.
- Ikke historisk verdi i seg selv, men er et element i arkitektoniske tidsreise i Storgata.
- Ingen arkitektonisk verdi
- Det åpne fasade ved Kortosvegen tilbyr mulighetene at det kan åpnes opp mot elva
- Akse/ gågate til elva og bygning 5 i industriparken er viktig. Skaper kontakt mellom sentrum og industri.
- Fasade mot Storgata er ikke åpent/ aktiv, og gir lite tilbake til gata. Banklokaler pr. 2025. Inngangsparti for kjøpesenteret.
- Det mangler grønt/ vegetasjon.

Storgata 47 (13/389)

Storgata 47 (Jarlvang, 2022)

Historikk:

- Byggeår mellom ca.1937 iflg. byggemappe på 13/1.
- Regulert i 2012 til Forretning/ Kontor/ bolig/ tjenesteyting (PlanID 0529111).
- Regulert til bevaring

Dagens historiske betydning:

- Historisk verdi
- Liten arkitektonisk verdi i seg selv, men sett i en helhet fra alle bygninger langs Storgata har det en arkitektonisk verdi. Volum og fottrykk er viktig.
- Det er en liten grønt området mellom huset og kjøpesenteret som er verdifullt
- Bygget har en viktig funksjon til å bryte opp mellom de store bygninger fra kjøpesenteret – liten grønne oase

Storgata 49, Raufoss kjøpesenter, 1. byggetrinn (13/388, 546, 547, 549)

(Google, 2025)

Historikk:

- Tidligere Kortås/ Kortos. Her lå et lite høyde- drag med flere bolighus – det første regulerte boligområdet på Raufoss. Utbygging fra ca. 1905. Masser fra området ble kjørt til området der det i 2019 sto ferdig Vestre Toten ungdomsskole.
- Byggeår 2007.
- Regulert til Forretning/ Kontor/ tjenesteyting (F/K/T-2) i PLANID 0529111 i 2012.

Dagens historiske betydning:

- Funksjonelt sett har bygget en historisk betydning ifm å beholde forretning i Raufoss.
- Liten arkitektonisk verdi.
- Beliggenhet av bygget svekker Storgata.

Bygninger øst i planområdet, langs Storgata og mot jernbanen

Bygninger langs gater er gaterommenes "vegger". Det er derfor viktig å ta hensyn til bygningsmassen på østsiden av Storgata når Brubakkenkvarartalet utvikles.

Østsiden av Storgata omfattes av en eldre reguleringsplan fra 1995, "Del av Raufoss sentrum". To av byggene er regulert til bevaring denne reguleringsplanen, Storgata 40 og Storgata 60.

Det er tatt inn bilder av byggene gjennom planområdet – fra sør og nordover. For øvrig har de enkelte bygninger liten arkitektonisk verdi, men samlet sett formidler de hvordan den arkitektoniske utviklingen av den østre delen av Storgata har vært, og alle bygg er en del av «tidsreisen» gjennom Raufoss. Noen enkelte bygninger har arkitektonisk betydning, for eksempel Storgata 46 og Storgata 60. Disse markante bygningene setter preg på området. Dette er de eneste bygninger som fortsatt har forhage mot gata. Alle eiendommene ligger «klemte» mellom Storgata og jernbanen.

Krysset Nysethvegen – Storgata har en historisk betydning. Her er det torgområdet som var tidligere et viktig handel- og møtested for Raufoss, se bilde fra 1924 på side 30 i trinn 1, samt kapittel om Torvet og kiosken.

«Torvet», Storgata 34, var det første kjøpesenteret i Raufoss og med en utvendig rulletrapp ved siden av trappen se side 109. For så vidt er bygning en historiefremidler, men har ingen arkitektonisk verdi.

Videre nordover langs Storgata ligger disse bygningene: Storgata 60 har ei lang historie mht. gatekjøkken. Kommunen har allerede i 1947 byggesak der det søkes om en liten pølsebod.

Flyfoto fra Storgata og Raufoss kirke (Widerøe Flyveselskap AS, 1954)

Storgata med bebyggelse på begge sider som gir vegger til gaterommet. (Google, 2023)

(Vestre Toten kommune, 2025)

(Westlie, 1990)

Bilde fra åpningsdagen (Oppland Arbeiderblad, 1977)

(Google, 2025)

(Google, 2025)

Storgata 38 (Bjørnerud)

Storgata 38 - gbnr. 14/63. Bygget er sto ferdig i 1971. Bygget står tomt i dag. (Google, 2025)

(Breiskallbakken, 1926)

Storgata 38 (nærmest), 40, 42 og 44 sett fra sør. (Google, 2025)

Til venstre: Eldre foto AV Storgata 40, gbnr. 14/126. Ukjent byggeår. Er på kart fra 1938. (Simonsen) Til høyre: Thaimassage i 1. etasje og bolig i 2. etasje. (Google, 2025)

Storgata 44 nærmest til venstre og Storgata 42 til høyre, ca. 1950. (Offenberg, 1950)

Storgata 42 – gbnr. 14/46. byggeår 1936/ 1937. 1. etg. ombygget til restaurant 2022. Leiligheter i 2. etasje. (Google, 2025)

Storgata 44 – gbnr. 14/87. Byggeår ukjent, men eiendommen er opprettet i 1934. Frisør i 1. etasje og bolig i 2. etasje i dag. (Google, 2023)

Storgata 46 – gbnr. 14/3. Boligbygg, byggeår ukjent. Er på kart fra 1938. Bygget er regulert til bevaring. (Google, 2025)

Storgata 50 – gbnr. 14/18, 132. Byggeår 1952/1953. Restaurant i 1. etasje og bolig i 2. etasje i dag. (Google, 2025)

Storgata 48, gbnr. 14/17, bygget 1975/1976. To restauranter i bygget i dag. (Google, 2025)

Storgata 52 – gbnr. 14/47. Nordre del fra ca. 1952. Tilbygg i sør fra 1967/1968. Rørlegger i 1. etasje og bolig i 2. etasje i dag. (Google, 2025)

Figur 44: Storgata 54 - gbnr. 14/19. Byggeår 1960. Tegnet av Rudolf Bråten. Boliger og frisør i dag. (Google, 2025)

Figur 46: Storgata 58, gbnr. 14/53. Menighetshus med leilighet i 2. etasje. Byggeår ukjent. Trolig et ombygget uthus. Ligger i kart fra 1938. (Google, 2025)

Figur 45: Storgata 56 – gbnr. 14/84. Bygget mot gata er yngst og oppført rundt 1938 og senere fasadeendret. Det bakre bygget var tidligere et verksted. (Google, 2025)

Figur 47 Storgata 60, gbnr. 14/20. Byggeår ukjent. Det er i dag begravelserbyrå i det gamle huset, og dette er regulert til bevaring. Kiosken/ gatekjøkkenet er fra 1973/1974. (Google, 2025)

En samlet analysevurdering

Hvorfor har enkelte elementer og karaktertrekk i analyseområdet hatt spesiell samfunnsmessig betydning?

Trinn 1 viser at planområdet har hatt en historisk betydning for dagliglivet på Raufoss. Her var det boliger, forretninger, møteplasser, parker og aktivitetsområder, transportåre og arbeidsveger. Byggene på Brubakken har fortsatt stor betydning for identiteten til Raufoss. Stoltheten over skolen og utdanningsmuligheten var nok viktig, men den dag i dag er disse byggene byens kjennemerke – selv om de har mistet sin funksjon. Dette bunner trolig både historien og i selve arkitekturen og det monumentale landskapselementet byggene er. Utbygging nær disse byggene må skje med forsiktighet og respekt.

Torgområdene rundt dagens lyskryss har hatt stor betydning gjennom tidene som møteplass. Denne funksjonen er borte, men «Gamletorget» ved Brubakken er likevel et spor fra denne tida. Kafeen inntil plassen i nord opprettholder litt av fortidens møteplass. Selve den åpne plassen er også viktig for at Brubakken skal ha den sentrale plassen i bybildet, og ikke bli gjemt bak ny bebyggelse.

De grønne parkarealene ut mot elva var viktig fra 1940-tallet og inn på 1960-/ 1970-tallet. Etter at det ble anlagt parkeringsplasser i området ble attraktiviteten gradvis borte, og dette ble en «bakgård». Dette har bedret seg betraktelig etter at gangvegene i Elveparken ble oppgradert og fikk lys. Gangvegen fungerer nå som turveg, men mangler fortsatt elementer som frister til lengre opphold i området. Tidligere tiders parker bør kunne være til inspirasjon for nye tider og nye behov i grønne områder.

Tilknytningen til industriparken på vestsiden av elva er fortsatt sterk ettersom dette er ankomsten for mange arbeidere, og det er her det parkeres. Brua over elva er et viktig krysningsspunkt i dag som tidligere. Området har likevel fått et litt stusselig preg. Ustrukturert parkering, manglende parkmessig vedlikehold av området og triste fyllinger opp mot Kortosvegen gjør at det føles som ei bakside. Dette område burde bli en port der byen og industrien møtes, på en slik måte at stoltheten igjen kan blomstre. Industribebyggelsen her kan være et viktig bidrag inn som en del av byen, men sammenkoblingen må bearbeides i dagens kontekst. Her vil ideer fra arkitektkonkurransen European 15 kunne bidra med ideer.

Storgata og dens bebyggelse er en interessant reise gjennom Raufoss sin historie. Hvert enkelt bygg er ikke viktig i seg selv, men alle bidrar til variasjon. Forskjellene i størrelser og volumer er ikke for stor, og gata kan føles som en enhet. Gjenkjennelsen fra gamle bilder er stor, selv om noen elementer er borte. Dette gjør noe med identiteten til innbyggerne. Storgata 47 bør nevnes spesielt. Dette er det siste småhuset på den nordre strekningen, før bebyggelsen blir borte på denne siden av Storgata. Her er hagen også bevart - med store trær, og på den måten bidrar til et grønnere sentrum.

Vegen gjennom Raufoss kom før det aller meste av bebyggelsen, og før jernbanen. Dette var og er selve grunnlaget for utviklingen av stedet og byen. Sist gata ble bygget om var i 1995. Sykkellbaner ble da innført – et av de første i landet. På det tidspunktet var vegen riksveg med gjennomsnittlig ca. 12000 biler i døgnet årsdøgntrafikk. Riksvegen ble lagt utenom Raufoss i 2006, men anlegget er uendret, og trafikktallene er snart like høye.

Selve veganlegget har mye å si for hvordan gata og sentrum oppleves. Vedlikeholdet følges også ad – velstelte gater har ofte velstelte bygg. Etter 30 år er anlegget nedslitt, og dette påvirket helhetsinntrykket av byen vår.

Med kjøpesenterets etablering ble terrenget endret sammen med dynamikken i sentrum. Hagen (Kortostoppen) forsvant sammen med mye småhusbebyggelse. Nå har dette blitt dagens «møtepunkt og torg» - tyngdepunktet ble flyttet fra lyskrysset til kjøpesenteret. Ved at parkeringen ble plassert ut mot gata ble samtidig veggen i gata borte her – og intimiteten forsvant. Her kan historien bidra til å gjenfinne gatebildet med framtidig bebyggelse inntil gata. Internt mellom Storgata og elva er lite av historien bevart. Tilfeldighetene har likevel vist at innvendige vegger i kjøpesenteret er så å si sammenfallende med tidligere vegsystem. På den måten kan vi videreutvikle gatestrukturen samtidig som den ivaretar historien i området.

DIVE TRINN 3

Vurderende fase

Utdrag fra veilederen

Belyse analyseområdets kulturhistoriske verdier og muligheter.

Mål

I tredje trinn vurderes kulturarvens verdier og de kulturhistoriske kvalitetenes robusthet og muligheter som verdi- og bruksressurser. Arbeidet tar utgangspunkt i de to første trinnenes beskrivelser og formidling av analyseområdets historiske karakter og betydning. Der arbeidet omfatter kulturhistoriske ressurser av nasjonal interesse og lovbeskyttede områder anvendes relevante kulturminnefaglige kriterier. Spørsmålet som står sentralt i denne fasen er følgende: Hvilke elementer og karaktertrekk har spesiell verdi, kan de utvikles og hvor går grensene for hva de tåler?

Medvirkning er viktig også i denne delen av analysen. Berørte parter bør få anledning til å legge frem og diskutere sine syn og prioriteringer, enten kulturarven ses som en sosial, økonomisk, fysisk eller funksjonell ressurs. Diskusjonene bør også omfatte analyseområdets og de kulturhistoriske kvalitetenes utviklingspotensial, sårbarhet, tålegrenser og endringskapasitet.

Aktuelle deloppgaver i trinn 3

- Vurdere kulturarvens kvaliteter og verdier.
- Undersøke kulturarvens utviklingspotensial og sårbarhet.
- Beskrive og formidle kulturarvens endringskapasitet.

Kulturminner og kulturminneloven

Definisjonen på hva som er kulturminner og -miljø går ut av kulturminneloven § 2:

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.

Kulturminner og kulturmiljøer representerer både kunnskapsverdier, opplevelsesverdier og bruksverdier. Bevissthet og kunnskap om historisk utvikling og kulturminner/kulturmiljø er

grunnlaget for identitet. Slik kunnskap er viktig i arbeidet med å skape trivsel og tilhørighet for de som bor i området. Dette kan også sikre eller bidra til en viss stabilitet og kontinuitet i omgivelsene. Sett i perspektiv av ønsket om en mer bærekraftig utvikling er det også viktig å ta vare på de ressursene som ligger investert i den eksisterende bygningsmassen.

Aktuelle deloppgaver i trinn 3

Som utgangspunkt for å vurdere verdiene er det tatt utgangspunkt i Riksantikvarens veiledere om verdisetting til dette:

- 1. Kunnskapsverdier.** Hvilke kunnskaper kan kulturminnet gi oss? Kulturminnene har en særlig betydning som kilde til kunnskap om og forståelse av fortida. Dette kan gjelde ulike forhold som kulturminnenes opprinnelse, bruk og betydning for menneskers liv, tro og samfunnsforhold generelt og interaksjonen mellom menneske og natur.
- 2. Opplevelsesverdier.** Hvilke opplevelser kan kulturminnet gi oss? Opplevelsesverdiene er knyttet til allmenhetens eller ulike gruppers opplevelser og kan slik sett sies å ha en mer personlig forankring enn kunnskapsverdiene. Mange av opplevelsesverdiene er knyttet til hvordan kulturminnene påvirker oss som mennesker og som fellesskap.
- 3. Bruksverdier.** Hva kan vi bruke kulturminnet til? Kulturminnene kan knyttes til videreføring av dagens bruk og danne grunnlag for ny verdiskaping og endret bruk, der verdiene både kan ivaretas og økes. Verdiene kan imidlertid også reduseres gjennom manglende eller feilaktig bruk.

Til hjelp i å konkretisere og vurdere disse verdiene, vurderes kulturminnenes egenskaper etter et utvalg kriterier:

- Er kulturminnet sjeldent av opprinnelse, eller er det blitt sjeldent som resultat av historiens tilfeldige eller
- Planmessige utvelgelse?
- Er kulturminnet representativt for noe som var vanlig i fortid eller som er vanlig i nåtid? - Kulturminnet representerer faser med særlig betydning for historien.
- Kulturminnet er knyttet til virksomheter med særlig betydning for historien.
- Kulturminnet er knyttet til hendelser eller begivenheter med særlig betydning for historien.
- Kulturminnet er knyttet til personer med særlig betydning for historien.
- Kulturminnet er av særlig betydning for en eller flere etniske grupper (den samiske urbefolkningen, nasjonale minoriteter eller andre etniske grupper).
- Kulturminnet har særlig arkitektonisk og arkitekturhistorisk verdi.
- Kulturminnet har særlig betydning som kilde til historien der det finnes få eller ingen skriftlige kilder.
- Kulturminnet har særlig betydning som ressurs for lokal utvikling og verdiskaping.
- Kulturminnets alder og type utløser juridiske virkemidler på nasjonalt plan, se kulturminneloven. (Riksantikvaren, 2009)

Verdi, Sårbarhet, Endring, og Tålegrense

Kulturarvens utviklingspotensial, sårbarhet og endringskapasitet undersøkes med sikte på å belyse ulike muligheter for ivaretagelse eller utvikling av stedets kulturhistoriske kvaliteter.

Utviklingspotensial beskriver muligheter og begrensninger. Sårbarhet angir grensene for hva en bygning eller område tåler av nye inngrep og tiltak før særpreget går tapt. Endringskapasitet angir graden av sårbarhet.

Begrepene utviklingspotensial, sårbarhet, endringskapasitet samt verdi, begrunner og angir grensen for hva som tåles av nye inngrep uten av kulturminneverdier og særpreg går tapt. På grunnlag av vurderingene av analyseområdets verdier, utviklingspotensial og sårbarhet beskrives til slutt kulturarvens endringskapasitet og tålegrense (områdets robusthet). Vurderingen av analyseområdets tålegrense er utgangspunkt for fjerde trinns konkretisering og handlingsrommet.

Tålegrensen for det kulturhistoriske innholdet beskrives, eksempelvis bygningsstrukturer, elementer, veistrukturer, landskapsrom ol. Potensialet for utvikling må ses opp mot verneverdi, sårbarhet og endringskapasitet som begrunner og angir maksimal tålegrense for de ulike bygninger. (Riksantikvaren, 2009)

Brubakken skole (Jarlvang, 2022)

Brubakken skole, Storgata 27

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Veldig høy verdi • Svært verdifull og viktig bygning • Bygningen er en del av industrihistorie fra Raufoss
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Sårbar for endringer. • Svært viktig bygning i Raufoss som bør bevares i sin helhet. • Lav endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Lav tålegrense

Brubakken skole gymsal og garderobe (Jarlvang, 2022)

Brubakken gymsal og garderobe, Storgata 27

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Gymsalen har høy verdi • Garderoben middels verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Gymsal er sårbar for endringer • Garderoben er middels til lav sårbar for endringer
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Lav tålegrense for gymsalen

Storgata 29 (Jarlvang, 2022)

Storgata 29

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Middels historisk verdi • Middels/høy arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Middels sårbarhet • Middels endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Middels tålegrense

Torg området ved kryss Nysethvegen og Storgata (Google, 2023)

Torg området ved kryss Nysethvegen/Storgata

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Høy historisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Sårbar for endringer
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Lav tålegrense

Storgata 31 (Google, 2025)

Storgata 31

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Middels historisk verdi • Middels arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Middels sårbarhet • Lav/middels endringskapasitet bygget er inspirert på Brubakken og styrker Brubakken skole bygget
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Lav tålegrense

Forretningsgård Storgata (Google, 2025)

Forretningsgård StorgataStorgata

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Middels historisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Sårbar for endringer
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Lav tålegrense

Storgata 33 (Jarlvang, 2022)

Storgata 33

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> Middels historisk eller/og middels/høy arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> Middels sårbarhet Middels endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> Lav/middels muligheter for endring

Storgata 37 (Jarlvang, 2022)

Storgata 37

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> Middels historisk og arkitektonisk verdi Baldakin svekker lesbarheten til resten av det opprinnelige trehusmiljøet
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> Middels sårbarhet Lav/middels endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> Middels muligheter for endring

Storgata 39 (Jarlvang, 2022)

Storgata 39

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Middels historisk verdi • Middels arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Middels sårbarhet • Lav/middels endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Lav tålegrense • Muligheter for endring

Storgata 41 (Google, 2025)

Storgata 41

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Lav/middels historisk eller arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Lav sårbarhet • Høy endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Høy tålegrense

Storgata 43 (Google, 2025)

Raufoss Kjøpesenter, Storgata 43

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> Middels historisk og arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> Lav sårbarhet Høy endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> Høy tålegrense

Storgata 47 (Jarlvang, 2022)

Storgata 47

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> Høy historisk verdi Middels/høy arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> Middels sårbarhet Lav/middels endringskapasitet
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> Lav/middels tålegrense

Storgata 43 (Google, 2025)

Raufoss kjøpesenter, 1. byggetrinn - Storgata 49

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Middels historisk og arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Høy endringskapasitet • Lav sårbarhet for endringer
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Høy tålegrense.

Parkeringshus, Kortosvegen 17 og 27, (Google, 2025)

Parkeringshus, Kortosvegen 17 og 27

Verdier	<ul style="list-style-type: none"> • Lav historisk og arkitektonisk verdi
Sårbarhet og utviklingspotensial og endringskapasitet	<ul style="list-style-type: none"> • Høy endringskapasitet • Lav sårbarhet for endringer
Tålegrense	<ul style="list-style-type: none"> • Høy tålegrense

Vurdering av bygningene i planområdet

Nesten alle bygninger innenfor planområdet er vurdert. Bygninger på østside fra Storgata har ikke fått en enkelt vurdering men samlet sett har de en varierende arkitektonisk verdi. Brubakken skole og Brubakken gymsal er vurdert som svært viktig for Raufoss utvikling og er en sentral historiefremidler. Hvis skolen og gymsal rives blir denne historie borte. Skolen er et signalbygg for Raufoss og viktig for Raufoss sin identitet. Det er viktig at begge bygningen beholdes i den opprinnelige form. Både Brubakken skole og Brubakken gymsal, inkludert adkomst port, skal bevares. Garderoben som ligger bak gymsal har liten bruksverdi. Gymsalen styrkes og ville være mer lesbart uten garderobe.

Flere bygninger er per i dag regulert til bevaring. Det gjelder Storgata 27, Storgata 33, Storgata 37, Storgata 39, Storgata 47. Det er mange arkitektoniske stiler, men varierende arkitektonisk verdi i de enkelte bygninger. Men hele Storgata, både vest og østside, viser en arkitektonisk utvikling som har høy verdi.

Det er viktig at dagens struktur, fotavtrykk og arkitektur blir bevart. Det anbefales å regulere alle bygninger langs Storgata til bevaring. Storgata 41 er et skille mellom nordre og søndre delen av Brubakkenkvartalet. Her går området over i kjøpesenteret området. Her er avstanden til Brubakken skole såpass at høyere bygg i nordenden ville ikke påvirke signalbygg funksjon av Brubakkens skolen. Nordre delen har en stor tålegrense. Siktlinje langs Storgata fra eksisterende bebyggelse anbefales å beholde 2 etasjer. Men nordre delen (parkeringsplass ved Amfi) kan tåle noe høyde. Sammen gjelder for området som ligger bak eksisterende bebyggelse langs Storgata i nordre delen. Storgata 47 fungerer som en grønn oase i et fortettingsområde.

DIVE TRINN 4

Aktiverende fase

Utdrag fra veilederen

Belyse analyseområdets historiske betydning.

Mål

I trinn fire er målet å definere rammene for aktivering av de kulturhistoriske ressursene som gjennom analysens tre første trinn er pekt ut som karakteristiske, betydningsfulle, verdifulle og mer eller mindre utviklingsrettede. Arbeidet bør omfatte både overordnede og mer detaljerte betraktninger, avhengig av analysens geografiske nivå og problemstillinger. Det avgjørende spørsmålet i slutfasen av analysen er følgende: Hvordan kan stedets prioriterte historiske kvaliteter og ressurser forvaltes og utvikles?

Kunnskapsmaterialet, resultatene og argumentene fra analysens tre første trinn brukes og bearbejdes videre som basis for å begrunne hvilke strategier, virkemidler og tilnærminger som kan

brukes for å aktivere kulturarven. Forslagene til utvikling av området som legges frem må være relevante i forhold til utfordringene og spørsmålene som var utgangspunktet for analysen, og de må ha en hensiktsmessig form i forhold til den videre bruken. Forslagene bør være forankret blant aktører med faglig kompetanse og ansvar for oppfølging.

Aktuelle deloppgaver i trinn 4

- Definere handlingsrommet
- Foreslå forvaltningsstrategier og prinsipper
- Vurdere aktuelle virkemidler og tiltak

Handlingsrommet

DIVE-analysen skal danne et nødvendig bakgrunnsmateriale for det videre arbeidet med reguleringsplan for Brubakken kvartalet. Det presiseres at DIVE-rapporten ikke utgjør et juridisk styringsverktøy etter plan og bygningsloven, men er utarbeidet som grunnlag for videre juridisk prosess i form av områdereguleringsplan for Brubakkenkvartalet i Raufoss. Det vil være opp til kommunestyret i Vestre Toten kommune i hvilken grad og på hvilken måte det er ønskelig å overføre kunnskapen fra DIVE-rapporten til juridisk bindende planer etter plan og bygningsloven. Kunnskapsgrunnlaget ligger i rapportens trinn 1 - 3, som medvirkningsgruppa har diskutert og gitt innspill til. Det er viktig å ivareta stedenes identitet samtidig som de fornyes og videreutvikles. Dette er en viktig nøkkel til god stedsutvikling.

Forvaltningsstrategier og prinsipper

Igjennom analysens tre første trinn er det kartlagt viktige trekk ved Raufoss sentrum. Det gjelder både historiske utviklingstrekk og dagens sentrumsstrukturer som sammen danner et grunnlag og verktøy for framtidig planlegging.

Det er gjort en kartlegging av sentrale føringer/momententer/trekk som bør være premissgivende. Dette dreier seg om kvartalsstrukturer, forbindelser, skala på bebyggelse og mellomrom, uteområder, materialbruk, samt volumoppbygging ol. Disse forholdene er premissgivende for å hente ut gode forslag fra de 15 arkitektforslag fra arkitektkonkurranse i 2019. Det er jobbet spesielt med å finne stedsspesifikke egenskaper for Brubakken, og trekke disse videre over til fremtidig utvikling i sentrum.

Identitet

Raufoss har en rik industrihistorie gjennom mer enn 150 år, og Raufoss Industripark er ett av landes største. Unikt er at industriområdet ligger helt inntil sentrum. Nøkkeltall per desember 2025: Raufoss Industripark har 12 mrd i omsetning, 2880 ansatte, 95% eksportandel, 75 bedrifter, 3000 daa industriområde, 350 bygg, 270.000 m2 med lokaler.

I september 2022 ble ny reguleringsplan vedtatt for Raufoss industripark. Denne planen omfatter i alt 3.500 dekar, hvorav nærmere 2.200 dekar er avsatt til industriformål. Her er det potensiale for opptil 300.000 m2 med nye bygg og opp til 1.500 nye arbeidsplasser. For Raufoss Industripark som eier anslås at dette vil innebære investeringer i nye bygg på min. kr 2 mrd. innen 2030. (Raufoss industripark, u.d.)

Identiteten fra Raufoss er preget og vil være preget av industri også i framtida. Det bør derfor jobbes med å få inn elementer som videreføre og forsterke denne identiteten. (Raufoss industripark, u.d.)

Brubakken skole og Brubakken gymsal er bygninger innenfor planområdet som er bygget av Raufoss Industripark.

Brubakken skole, gymsal og portal

Bygget Brubakken skole har en stor verdi. Ikke bare arkitektonisk, men er også en del av industrihistorie fra Raufoss. Bygget er sårbart for endringer og bør bevares i sin helhet. Form, materiale og omfang av bygget forteller mye om industrihistorien til Raufoss.

Gymsalen som ligger ved siden av skolebygget har også en høy verdi. Gymsalen har liten endringskapasitet og bør bevares. Garderoben som ligger som et tilbygg i nord, er derimot mindre sårbart for endringer og kan eventuelt rives. Porten inn til Brubakkenområdet i sør, fra Nysethvegen bør også bevares.

Bebyggelse langs Storgata

I Storgata finnes det bygg fra hele Raufoss sin tidsepoke. En tur i Storgata er en verdifull tidsreise i arkitektur. Per i dag skaper eksisterende bygninger et intimt gatepreg. De fleste småhuse- ne langs Storgata er i eksisterende regulerings- plan regulert til bevaring . Selv om arkitektonisk verdi er ikke like høy på alle bygninger i Storgata, er de samlet sett en god historieforteller. Det er viktig at gatepreget beholdes og forsterkes.

Langs hele Storgata er det 2 etasjes bygg med tak. Det er ønskelig å beholde og fortsette den- ne strukturen langs Storgata. Det anbefales at bygninger bevarer. Det er ikke meningen at byg- ningene rives. Allikevel kan det forekomme en situasjon for eksempel brenning eller et ønske for et tilbygg eller påbygg. I en dispensasjons- søknadsprosess kan bli vurdert hva skal bevarer og hva tillates å rive. Viktigste vilkårene ifm en dispensasjon er at bygninger har sammen fotav- trykk, høyde, takform. Det bør være vilkårene i et dispensasjonsvedtak. Det anbefales en kunn- skapsformidling (storytelling) om bygninger i Storgata.

Byggelinjer

Byggelinje er en linje angitt på plankart. Bestem- melser angir hvor bygningens fasade plasseres ift byggelinje. Byggelinjer er ofte brukt i planer som omfatter sentrumsformål, der man vil fastsette bygningens nøyaktige plassering i forhold til gate, fortau og andre bygninger.

Det er viktig å få med byggelinjer i områderegule- ringsplan for Brubakkenkvartalet.

Storgata

Ombygging av Storgata er nødvendig i framtida for å senke farten og lage et mer trafiksikkert sentrumsområde som er mer innbydende for fotgjengere og syklistene. Storgata kan inkluderes i sentrumsområdet og ved å tilføre flere trær vil den framstå mer attraktiv.

Torg og Forretningsgård

Gamletorget ved krysset Storgate/ Nysethvegen er fortsatt et åpent område som minner om det tidligere torget. Brubakkens skolebygg er veldig godt synlig fra Storgata og fra krysset – slik det alltid har vært. Området er sårbart og må behol- des åpent. Både som et minne om tidligere bruk av området og ikke minst for å beskytte Raufoss sitt signalbygg: Brubakken.

Området hvor det tidligere var en bensinstasjon, Storgata 31, er nå en åpen plass. Området er attraktivt og intimt. På lik linje med Gamletorget gjelder det her at området er sårbart og må be- holdes åpent for å knytte torgene og Storgata mer sammen med resten av Brubakkenkvartalet.

Torg er kommunalt, forretningsgård er privat. Bruk for området er viktig for at den blir mer attraktivt og kan fungere som en møteplass. Begge områdene kan aktiveres mer med å etable- re benker og grønt. Torgsalg pågår per i dag foran inngang til kjøpesenteret AMFI. Lokalt salg fra gårdene pågår gjennom RekoRing. Utlevering skjer i kjelleren fra parkeringshus CC på Gjøvik.

Hunnselva

Hunnselva har lenge vært oppfattet som et skille mellom industriparken og sentrum. Mange bygninger vender fortsatt «ryggen» mot elva. Vann er en attraktiv ressurs, og Hunnselva er en perle som bør integreres i framtidig sentrumsutvikling.

Det er allerede gode gangstier på begge sider av elva. Forbindelser over elva som knytter Industriparken (Bygning 5) og Brubakkenkvartalet sammen er viktige. En ekstra gangbru som kobler sammen stiene langs elva vil styrke sammenhengen mellom områdene.

Eksisterende bebyggelse kan aktiveres ved å åpne og orientere fasader mot Hunnselva. Amfi har lagt til rette for dette, men fasadene er i dag lite brukt og delvis stengt.

Elva må ses som en ressurs og bør brukes aktivt. Elva egner seg for aktivitet, for eksempel en badstue, som den var før.

Aktive fasader og forbindelser

Det er viktig å styrke synergien mellom Rådhuskvartalet, Industriparken (Bygning 5) og Brubakkenkvartalet. For å motivere folk til å gå fremfor å bruke bil, må vi skape gode forbindelser og attraktive områder. Folk velger gater med liv og trygghet. Derfor er åpne og aktive fasader, samt utearealer av høy kvalitet, avgjørende.

Med åpne og aktive fasader menes: fasader som viser virksomheten innenfor, for eksempel med innsyn gjennom vinduer, utstillingsvinduer eller fotoplakater.

Utviklingen av Rådhuskvartalet, etablering av ny barnehage og aktivitetsområdet vil ha stor betydning for attraktivitet og forbindelser til Brubakkenkvartalet. Avstandene er korte, men det må etableres gode, attraktive forbindelser mellom Amfi, Industriparken og Rådhuskvartalet. Den gamle gymsalen fra Brubakken skole har en nøkkelrolle. Her bør det etableres en virksomhet som skaper liv, for eksempel butikk, restaurant eller bakeri. Et slikt møtested kan knytte Amfi og Rådhuskvartalet sammen og motivere folk til å gå mellom områdene.

Storgata blir i framtida bygget om. Det er viktig at aktivitet langs Storgata blir en del av Brubakkenkvartalet. Det er viktig med forbindelser fra Storgata i retning av elva.

Takformer på bebyggelsen

På tegningen fra 1913 (se trinn 1, side 35) har nesten alle bygninger saltak. Bebyggelsen rundt Brubakkenkvartalet har i stor grad saltak. I dagens Raufoss sentrum finnes ulike takformer – flate tak, valmtak og saltak. Totalt sett dominerer saltak og valmtak, særlig på boligbebyggelse. Det bør legges til rette for variasjon mellom flate tak og saltak/valmtak, slik at flate tak ikke blir dominerende. I tillegg er det viktig å vurdere estetiske og arkitektoniske løsninger som støtter bærekraft, for eksempel:

- Overvannshåndtering
- Integrering av solenergi
- Takflater som kan brukes til møteplasser eller grønne løsninger

Volum på bebyggelsen og mellomrom

Opprinnelig besto planområdet av gårdsbebyggelse. Brubakken skole er det største bygget og har historisk sett preget området mest. Amfi kjøpesenter og parkeringshuset oppleves i dag som store blokkbebyggelser.

Bestemmelsen om å beholde fotavtrykket til eksisterende bygg langs Storgata videreføres. For å sikre luft og mellomrom i planen bør disse planlegges først, slik at byggenes volum kan være mer fleksible. Det er viktig å beholde kvartalsstrukturen. Sammenkobling av bygg bør være mulig, for eksempel med innbygde eller innglassede bruer mellom bygninger. Opprettholdelse av kvartalsstrukturen veier tyngre enn å bevare maksimalt fotavtrykk.

Planen må inneholde vilkår som sikrer mellomrom mellom bygg.

Høyde på bebyggelsen

Registreringer viser at bebyggelsen i sentrum stort sett består av to etasjer pluss loft. Regionale føringer krever høy arealutnyttelse. Planområdet ligger lavt i landskapet og tåler derfor noe høyere bebyggelse, men nye bygg må tilpasses tilgrensende byggehøyder.

Brubakken skole er det mest historisk dominerende bygget i området og skal bevares og beskyttes. Bestemmelser må sikre dette. Høyden på Brubakken skole bør være retningsgivende for ny bebyggelse i den sørlige delen av planområdet. Storgata 41 er et skille mellom nordre og søndre delen av Brubakkenkvartalet.

I den nordlige delen finnes ingen historiske landemerker, og området tåler mer høyde. Amfi kjøpesenter kan fungere som et tydelig landemerke i Raufoss sentrum. Det anbefales maksimalt 5 etasjer nord for Kortosvegen. Langs Storgata skal det være minimum 2 etasjer, og dersom bygget har mer enn 2 etasjer, skal øverste etasje være inntrukket.

Materialbruk og farger

I det opprinnelig bebyggelse er det i hovedsak brukt treverk. Langs Storgata er det særlig treverk som dominerer. Brubakken skole og gymsalen er av pusset teglstein. I forhold til framtidig bruk av materialer og farger er det industrihistorie som skal vises fram. Materialbruk kan være både teglstein og tre. Det er ikke ønskelig med industriplater.

Det anbefales å lage en formingsveileder .

Parkering

Planområdet er i dag sterkt preget av parkering. For å skape liv, gode forbindelser og attraktive gangstrukturer bør sentrum være mest mulig bilfritt. Parkering på gateplan er ikke ønskelig, da dette ikke bidrar til aktivitet i gatene. Enkeltinnkjøringer kan tillates, men parkering bør i hovedsak planlegges under bakken.

I dag benytter Raufoss Industripark deler av parkeringsplassen i parkeringshuset. Det må finnes en løsning som sikrer tilstrekkelig parkering for Industriparken, samtidig som parkeringshuset på sikt kan bygges om til boliger.

«Banantomta» kan utvikles til et nytt parkeringshus. Det anbefales å etablere en gangvei langs tomta og trekke elva mer inn i området. Gangveien skal være trivelig, med gode og lyse fasader og belysning langs eventuelle bygg på Banetomta.

Gangmønster – adkomst

Gode gangmønstre i området er avgjørende for å knytte sammen Industriparken, Brubakkenkvartalet og Rådhuskvartalet. Elva er en viktig kvalitet i området og bør utnyttes mer. Det finnes allerede stier på begge sider av elva, og disse bør bevares og eventuelt suppleres med en ekstra gangbru for bedre sammenheng.

En sentral gangakse fra den gamle gymsalen til Amfi kjøpesenter er viktig. Offentlige og fellesområder må utformes attraktivt, med aktivitet og åpne fasader i første etasje. I tillegg bør det etableres gode forbindelser mellom Storgata og elva. Brubakkenkvartalet skal åpnes opp for å styrke tilgjengeligheten og opplevelsen.

I dag er adkomst til området via Kortosvegen, Nysethvegen og rundkjøringen ved Amfi. Hovedadkomst skjer via Kortosvegen og langs Amfi, mens Nysethvegen brukes primært av besøkende til den gamle gymsalen og Brubakken skole.

Oppsummering

Dagens sentrum mangler en tydelig struktur. Amfi kjøpesenter fungerer som den største møteplassen. Parkering skjer foran kjøpesenteret, i parkeringshus og ustrukturert i den sørlige delen av planområdet. Det finnes ingen grøntstruktur, bortsett fra vannkanten langs Hunnselva. Gangstrukturer er også svake – kun en sti langs elva. Mellom Amfi og Nysethvegen mangler attraktive og gode forbindelser.

Bebyggelsen langs Fjordgata består hovedsakelig av to etasjer pluss loft. Opprinnelig bebyggelse i planområdet har relativt små bygningsvolum, og saltak/valmtak har historisk vært den dominerende takformen.

Brubakken skole er det mest historisk dominerende bygget i området. Høyden på Brubakken skole bør være retningsgivende for ny bebyggelse i den sørlige delen av planområdet. Den nordlige del tåler mer høyde. Storgata 41 er et skille mellom nordre og søndre delen av Brubakkenkvartalet.

Anbefalte føringer for det videre arbeid

- Videreføre og forsterke industri identitet. Ved utvikling av Brubakkenkvartalet bør det tas hensyn til industribebyggelse.
- Ifm formidling av historie er særlig den søndre delen viktig.
- Bevaring av Brubakken skole, Brubakken gymsal og inngangsparti. Bevaring av bebyggelse langs Storgata.
- Beholde og forsterke gatepreg i Storgata med bygninger i to etasjer. Øke attraktivitet og bevisstgjøring av historiske verdi av bygninger ved merking av bebyggelse. Det er ønskelig å beholde og fortsette den bebyggelse strukturen langs Storgata.
- Øke attraktiviteten og trafikkisikkerhet ved å ombygge Storgata. Mer grønt i gatebilde, for eksempel trær, vil være mer attraktive.
- Gamle torget ved kryss Storgata / Nysethvegen og forretningsgård ved Storgata 31 må være åpent og ubebygget. Det anbefales å binde sammen områdene og ivareta uterom og møteplasser.
- I søndre del av planområdet er høyde fra Brubakken skole veiledende. Nordre del av planområdet (Amfi kjøpesenteret) kan utvikles som markør i sentrum med en tydelig høyde element.
- Industri identitet skal vises ved materialbruk og valg av farge. Takmateriale, det bør ikke benyttes blanke og reflekterende materialet. Solceller skal være en integrert del av fasade eller tak.
- Det bør jobbes med en variasjon av både flatt og saltak slik at flatt tak blir ikke dominerende.
- Klima: Det er i tillegg også viktig, ut fra det estetiske/arkitektoniske, å se på bærekraftig bruk av tak med hensyn til overvannshåndtering, solenergi, møteplasser osv. Industriparken har fjernvarme.
- Maks fotavtrykk for bygninger er ikke så viktig – MEN...gatestruktur skal være på plass, den regulerer størrelse.
- Jobber for å få planområdet mest mulig bilfritt. Parkering under bakken i søndre delen. Det må jobbes med å finne en løsning for parkering for Industriparken.
- Stort krav til uteområder. Møteplasser med høy kvalitet slik at det er trivelig å gå gjennom. God belysning.
- Inkluderende arkitektur – krav til sosiale boformer og fellesareal (både innendørs og utendørs).
- Inkludere Hunnselva i framtidige sentrumsutvikling. Bruk elva som ressurs. Lage gode forbindelser mellom industriparken – Bygning 5 og Brubakkenkvartalet. En ekstra bru vil styrke området.
- Det må ses bort fra eiendomsgrensene.
- Legge inn akser som lager gode forbindelser mellom Rådhuskvartalet, Industriparken og Brubakken kvartalet. I de aksene er det viktig at det er åpent og aktive fasader. Eventuelt en forbindelse gjennom Amfi.

Bibliografi

- Aksum, O. (2003, 05 20). Brubakken Raufoss, utomhus torg/skole. Sett fra torgsiden. Raufoss, Norge.
- Aksum, O. (2003, 08 10). Skisse til plan for utbygging. Raufoss, Norge.
- Bjørerud, Å. W. (u.d.). Facebook. Hentet fra Raufoss-historie: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10235969834133711&set=g.109523439542>
- Breiskallbakken, E. (1926). Facebook. Hentet fra Raufoss-historie: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=10159464042761193&set=g.109523439542>
- Digitalarkivet. (u.d.). Esso Raufoss. Driver Aksel Kjelsberg. Raufoss.
- Eilert, K. (ca.1930).
- European Norge. (2019). european.no. Hentet fra Raufoss: <https://european.no/sites/raufoss>
- Gjestrum, J. (1988). Da fyrstikkfabrikken ble bygget. I J. Gjestrum, TOTN Årbok (ss. 107-117). Raufoss: TOTN.
- Gjørvad, O. (1953). Vestre Totens kommunale historie. I O. Gjørvad, Totens bygdebok (ss. 49-130). Raufoss: Toten historielag.
- Gjørvad, O. (1953). Vestre Totens kommunale historie. I O. Gjørvad, Totens bygdebok (s. 119). Raufoss: Toten historielag.
- Google. (2018). Google maps.
- Google. (2022). Google maps.
- Google. (2022). Google maps.
- Google. (2023). Google maps.
- Google. (2023). Google maps.
- Google. (2025). Google maps.
- Høgberget, R. (1896). Raufoss-hefte. Raufoss.
- Høgberget, R. (1913). Raufoss-hefte. Raufoss.
- JAF. (2020).
- Jarlvang, O. T. (2022, 08 22).
- Karsrud, E. (ca.1890). Digitalmuseum. Hentet fra Mjøsmuseet: <https://digitalmuseum.no/0210111416334/fyrstikkfabrikken-pa-raufoss-ca-1890-fabrikkbygning-og-en-ansamling-trolig>
- Karsrud, G. (ca. 1920). Lions-kalender.
- Kildal, S. (1924). Digitalmuseum. Hentet fra Mjøsmuseet: <https://digitalmuseum.no/0210110463035/avfoto-grafert-postkort-fra-raufoss-sentrum-1924-det-star-h-vindland-over>
- Kildal, S., & Aas, L. (1954). Gammelt fra Raufoss. I S. Kildal, & L. Aas, Tidsskrift for Toten historielag (ss. 110-113). Raufoss: TOTN.
- Kildal, S., & Aas, L. (1974). Fra Röefossen til Raufoss. I S. Kildal, & L. Aas, Tidsskrift for Toten historielag (ss. 5-85). Raufoss: RAs bedriftsavis.
- Kildal, S., & Aas, L. (1974). Fra Röefossen til Raufoss. I S. Kildal, & L. Aas, Tidsskrift for Toten historielag (ss. 71-72). Raufoss: RAs bedriftsavis.
- Kildal, S., & Aas, L. (1974). Fra Röefossen til Raufoss. I S. Kildal, & L. Aas, Tidsskrift for Toten historielag (ss. 10-35). Raufoss: RAs bedriftsavis.
- Kontur. (2015).
- Mittet, & C. (1920-1950). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Raufoss Skolen: https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digifoto_20160919_00047_NB_MIT_GNR_03804
- Mittet, & C. (1949, 09 20). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Raufoss. Hunnselven.: <https://www.nb.no/items/17df2317a6d5aa1b0eebc2858a31e41f?page=0&searchText=mittet%20%26%20co>
- Mittet, & C. (1949, 09 20). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Raufoss. Folke- og Realskolen.: <https://www.nb.no/items/22968531e22e0e416a2b8ff0fab58436?page=0&searchText=mittet%20%26%20co>
- Mittet, & C., & Husmo, A. (1964). nasjonalbiblioteket. Hentet fra Raufoss: <https://www.nb.no/items/ba7ff8448783c3e957c984a116645040?page=0&searchText=mittet%20%26%20co>
- Mjøsmuseet. (2022, 08 23).

Mjøsmuseet. (ca. 1918). Digitaltmuseum. Hentet fra Postkort Raufoss ca. 1918-19. Brubakken med skolebrua og gymsalen. Christensengården i bakgrunnen, og gamle Brubakken skole.: <https://digitaltmuseum.no/0210113457202/postkort-raufoss-ca-1918-19-brubakken-med-skolebrua-og-gymsalen-christensengarden>

Nereng, A. (1945, 05 17). Digitalt museum. Hentet fra 17.mai opptog på Raufoss 1945. Baukhoels forretning til høyre.: <https://eur06.safelinks.protection.outlook.com/?url=https%3A%2F%2Fdigitaltmuseum.no%2F0210114252454%2F17-mai-opptog-pa-raufoss-1945-baukhoels-forretning-til-hoyre&data=05%7C02%7Csilje.ekornrud.seim%40vestre-toten.kommune.no%7C2f95bcb72d784657cc0e08de5db79>

Normann, C. (ca. 1935). Digitalt museum. Hentet fra Mjøsmuseet: <https://digitaltmuseum.no/0210110461265/avfotografert-postkort-fra-raufoss-sentrum-ca-1935-man-ser-riksvegen-nordover>

Normann, C. (ca. 1935). Digitaltmuseum. Hentet fra Avfotografert postkort fra Raufoss sentrum ca. 1935. Man ser riksvegen nordover fra Torvet. Sigurd Fosmark hadde da "stentøiutsalg" i Kjelsberggården. : <https://digitaltmuseum.no/0210110461265/avfotografert-postkort-fra-raufoss-sentrum-ca-1935-man-ser-riksvegen-nordover>

Normanns kunstforlag. (1950-1970). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Raufoss. Fra parken (barnehagen): <https://www.nb.no/items/acc17e26402356ab22a3f34effe8e241?page=0&searchText=raufoss>

Offenberg, Ø. (1950). Facebook.

Oppland Arbeiderblad. (1977, 10 28). Bilde fra åpningsdagen av Torvet. Raufoss: Oppland Arbeiderblad.

Oppland Arbeiderblad. (2003, 12 27). Brubakken blir butikksenter: Skisseforslaget er klart. Raufoss.

Raddum, T. S. (2016). Verneverdier i Raufoss industripark. Raufoss: Mjøsmuseet.

Rafoss industripark. (u.d.). Raufoss industripark. Hentet fra Indistribyen Rafoss: <https://raufossindustripark.no/industribyen-raufoss>

Raufoss industripark. (u.d.). Raufoss industripark. Hentet fra <https://raufossindustripark.no/>

Raufossheftet. (2014). I Raufoss. Stedet og omegnen i fortid og nåtid (s. 43). Raufoss: Mjøsmuseet.

Raufossheftet. (2014). I Raufoss. Stedet og omegnen i fortid og nåtid (ss. 41-46). Raufoss: Mjøsmuseet.

Raufossheftet. (2015). Raufoss. Stedet og omegnen i fortid og nåtid. Raufoss: Mjøsmuseet.

Raufoss-historie. (1971). facebook. Hentet fra Raufoss-historie.

Ree, K. (2012, 09 30). Wikipedia. Hentet fra Smedshammer: https://no.wikipedia.org/wiki/Fil:Smedshammer_-_2012-09-30_at_15-43-57.jpg

Riksantikvaren. (2009, 01 15). Riksantikvaren. Hentet fra DIVE: <https://www.riksantikvaren.no/veileder/dive-kulturhistorisk-stedsanalyse/>

Riksantikvaren. (2013, 01 09). Riksantikvaren. Hentet fra Verdi→setting og verdi→vekting av kultur→minner og -miljø: <https://riksantikvaren.no/veileder/verdisetting-og-verdivekting-av-kulturminner/#-fa28d751-8151-4892-adc4-66e0b5f90adb>

Simonsen, S. G. (u.d.). Raufoss: Facebook.

Sivesind, O. (ca. 1920). Digitalt museum. Hentet fra Skolebygg ved Torvet på Raufoss, Vestre Toten, ca. 1920.

Sivesind, O. (ca.1920). Digitaltmuseum. Hentet fra <https://digitaltmuseum.no/0210113524959/skolebygg-ved-torvet-pa-raufoss-vestre-toten-ca-1920>

Sivesind, O. (ca.1920). Digitaltmuseum. Hentet fra Skolebygg ved Torvet på Raufoss, Vestre Toten, ca. 1920.: <https://digitaltmuseum.no/0210113524959/skolebygg-ved-torvet-pa-raufoss-vestre-toten-ca-1920>

Statens vegvesen. (2003, 06). kudos dfø. Hentet fra Fra riksveg til gate: <https://kudos.dfo.no/documents/13388/files/13508.pdf>

Stiftelsen Toten Økomuseum og Historielag; Mjøsmuseet. (2014). Raufossheftet . I Raufossheftet (ss. 4-9). Raufoss: Stiftelsen Toten Økomuseum og Historielag; Mjøsmuseet.

Toten økomuseum og historielag. (1993). nasjonalbiblioteket. Hentet fra TOTN Årbok 1993: <https://www.nb.no/items/e100b54f71ba8abe3563535a3bc827e5?page=69>

Tveiten, O. (2025). Verneverdier i Raufoss. Raufoss: Vestre Toten kommune.

Vestre Toten kommune. (1949).

Vestre Toten kommune. (1950, 06 09).

Vestre Toten kommune. (1972).

Vestre Toten kommune. (1998).

Vestre Toten kommune. (2001). Raufoss sentrum ideer til videre utvikling.

Vestre Toten kommune. (2018, 05 13).

Vestre Toten kommune. (2020).

Vestre Toten kommune. (2022, 05). Wikipedia. Hentet fra Vestre Toten kommune: https://no.wikipedia.org/wiki/Vestre_Toten#/media/Fil:Raufoss_nord.jpg

Vestre Toten kommune. (2025, 05 21).

Vestre Toten kommune. (Ukjent). Reguleringsplankart.

Vista Analyse AS og Transportøkonomisk institutt. (2003). Direktoratet for forvaltning og økonomistyring. Hentet fra Kunnskapsdokumenter i offentlig sektor: <https://kudos.dfo.no/dokument/13388/fra-riksveg-til-gate-erfaringer-fra-16-miljogater-3>

Wang, T. (1996). Badehuset i skoledammen oppført 1935. I T. Wang, RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år (s. 29). Raufoss.

Wang, T. (1996). RA i skuddlinja. Industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år. I T. Wang, RA i skuddlinja. Industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år (ss. 40-41). Raufoss: Gjøvik Grafiske AS.

Wang, T. (1996). RA i skuddlinja. Industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år. I T. Wang, RA i skuddlinja. Industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år. (s. 190). Raufoss: Gjøvik Grafiske AS.

Wang, T. (1996). RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år. I T. Wang. Raufoss: Raufoss AS.

Wang, T. (1996). RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år. I T. Wang, RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år (s. 15). Raufoss: Gjøvik Grafiske AS.

Wang, T. (1996). RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år. I T. Wang, RA i skuddlinja: industriutvikling og strategiske veivalg gjennom 100 år (s. 134). 1996: Gjøvik Grafiske AS.

Westlie, H. (1990, 12 19). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Raufoss: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digifoto_AE2000086900_0002?page=0

Widerøe Flyveselskap AS. (1952, 08 26). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Widerøe Flyveselskaps flyfoto fra Vestre og Østre Toten kommune : Raufoss kirke, Raufoss: <https://www.nb.no/items/9b1721c31b3c6fe0e-a69b27bde889769?page=0&searchText=raufoss>

Widerøe Flyveselskap AS. (1954, 09 12). Flyfoto fra Vestre Toten kommune. Hentet fra Nasjonalbiblioteket: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digifoto_20230731_00182_WF_TTK_079700

Widerøe Flyveselskap AS. (1961, 09 13). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Widerøe Flyveselskaps flyfoto fra Vestre og Østre Toten kommune: Raufoss: <https://www.nb.no/items/fa0f7dd606deee9ac1e5fd0ba77b6a4b?page=0&searchText=flyfoto>

Widerøe Flyveselskap AS. (1969, 09 08). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Widerøe Flyveselskaps flyfoto fra Vestre og Østre Toten kommune : Raufoss ammunisjonsfabrikker: <https://www.nb.no/items/fd6dae8f9a-1d92ed652a7ff600161424?page=0&searchText=raufoss>

Widerøes Flyveselskap AS. (1961, 06 13). Raufoss.

Widerøes Flyveselskap AS. (1969, 08 17). Nasjonalbiblioteket. Hentet fra Widerøe Flyveselskaps flyfoto fra Vestre og Østre Toten kommune : A/S Raufoss ammunisjonfabrikker, Stålverket: <https://www.nb.no/items/a8d50e16cf78e5d596f1712a65f3a93b?page=0&searchText=raufoss>